

คู่มือ

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

กพร. ปม.

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กรมป่าไม้

1. แนวคิดเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

แนวคิดของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกำเนิดขึ้นตั้งแต่กรีกโบราณและศตวรรษที่ 18-20 ซึ่งได้เผยแพร่ในโลกตะวันตกอีกครั้งใน ค.ศ. 1960 โดยการอล แพทแมน (Garol Patman) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและในการตัดสินใจระดับต่างๆ มากขึ้น มิใช่ว่าประชาชน จะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียวแต่ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพบกพร่องต่อหน้าที่หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีทีอาจจะ รุนแรง ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้ มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมือง จากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นอกจากนี้การ มีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟังอีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีหลักสำคัญเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งยิ่งขึ้น สนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาท และมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรม มีการเน้นย้ำคุณค่าและความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลอันเป็นหลักจรรยาบรรณของชาติ

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมคือ การกำหนด ส่วนที่ 3 ว่าด้วย แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ในมาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตาม แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินมีการระบุชัดเจนถึงการกำหนดให้มีการจัดระบบการ บริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขต อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัด มีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนา จังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ ให้มีการพัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา คุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ นอกจากนี้ยังให้มีการจัด ระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่าง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

จึงนับว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ได้ขยายความสำคัญของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมซึ่งใน บางครั้งก็มีการกล่าวว่าเป็นการบริหารราชการระบบเปิดที่ทำให้ภาคประชาชนมีความสำคัญมากขึ้น แทนการบริหารงานแบบปิดตั้งแต่ก่อน

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างประโยชน์สุขของประชาชน โดยอาศัยเครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการขึ้นตามเป้าหมายของพระราชกฤษฎีกาว่า ด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งใช้เป็นอีกหลักการหนึ่งในการสร้างตัวชี้วัดนี้ ในพระราชกฤษฎีกาฯ ดังกล่าวได้กำหนดเป้าหมายของการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดีไว้ในมาตรา 6 ดังนี้

มาตรา 6 การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

ในประเด็นสำคัญที่เป็นเป้าหมายนั้นเป็นเรื่องของการบริหารงานกล่าวถึงเรื่องสำคัญ คือ

การบริหารราชการที่ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หมายถึง การปฏิบัติราชการที่มี เป้าหมายเพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความสงบและปลอดภัยของสังคม ส่วนรวมตลอดจนประโยชน์สูงสุดของประเทศ

การบริหารราชการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การบริหารงานมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการ ปฏิบัติงานที่สอดคล้องเป็นไปในแนวทางเกี่ยวกับภารกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้สำหรับงาน นั้นๆ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีความคุ้มค่ากับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถกำหนด

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะแสดงผลถึงความสามารถในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ตรงต่อความต้องการของประชาชน

การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ โดยเป็นการกำหนดวิธีการทำงานของส่วนราชการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลและวัดความคุ้มค่าในแต่ละภารกิจ โดยให้ส่วนราชการต้องยึดหลักความโปร่งใส ความคุ้มค่า ความชัดเจนในการปฏิบัติราชการ

การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เป็นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยในการทำงานให้จัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเพื่อความรวดเร็วและลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ โดยในการอนุญาต การอนุมัติ การปฏิบัติราชการ การดำเนินการอื่นใดของผู้ดำรงตำแหน่งใดให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการในเรื่องนั้นโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกและมีความรวดเร็วในการบริการ

วิธีการดำเนินการคือต้องมีหลักเกณฑ์ควบคุม ติดตาม และกำกับดูแลการใช้อำนาจมีการกำหนดความรับผิดชอบของผู้รับมอบอำนาจและผู้มอบอำนาจให้ชัดเจน ไม่สร้างขั้นตอนหรือกั้นกรองงานที่ไม่จำเป็น ในกรณีที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือโทรคมนาคมได้ให้ใช้ตามความเหมาะสม เพื่อลดขั้นตอนต่างๆ ลง ถือว่างานที่ออกมาหน้าจะเป็นไปสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นเพราะต่อไปประชาชนไม่ต้องรอนานและติดต่อหลายฝ่าย หลายคนตั้งแต่ก่อน

ดังนั้นพระราชกฤษฎีกานี้ให้ความสำคัญกับเรื่องของ การบริการกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือ ธรรมภิบาล ร่วมกับการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่มุ่งให้ประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นหัวใจของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่นี้ เพราะประชาชนมีฐานะของการเป็นพลเมือง และการเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญการให้บริการกับประชาชนจึงต้องเป็นไปเพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจ และมีความสุขเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบราชการสอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ยกกิจกรรมของสังคมออกจากการมีความรู้ อยู่แค่ท้องถิ่นเท่านั้นแต่นำไปสู่เครือข่ายที่เกี่ยวข้องสู่สถานการณ์ และโลกภายนอก มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารได้เข้ามามีผลต่อวัฒนธรรมของมนุษย์ มีการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม เป็นการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และมีการเรียนรู้จากภายนอกและภายในองค์กรชุมชนและประเทศมากขึ้น จนเป็นการจัดการความรู้และทำองค์กรของตนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

- **เจตนารมณ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน**

เพื่อเสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการทางนโยบาย การดำเนินกิจกรรมโครงการและกระบวนการ ออกกฎหมาย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพวกเขา

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจ และทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงหมายถึงการที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

- **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผล**

จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัย ดังต่อไปนี้

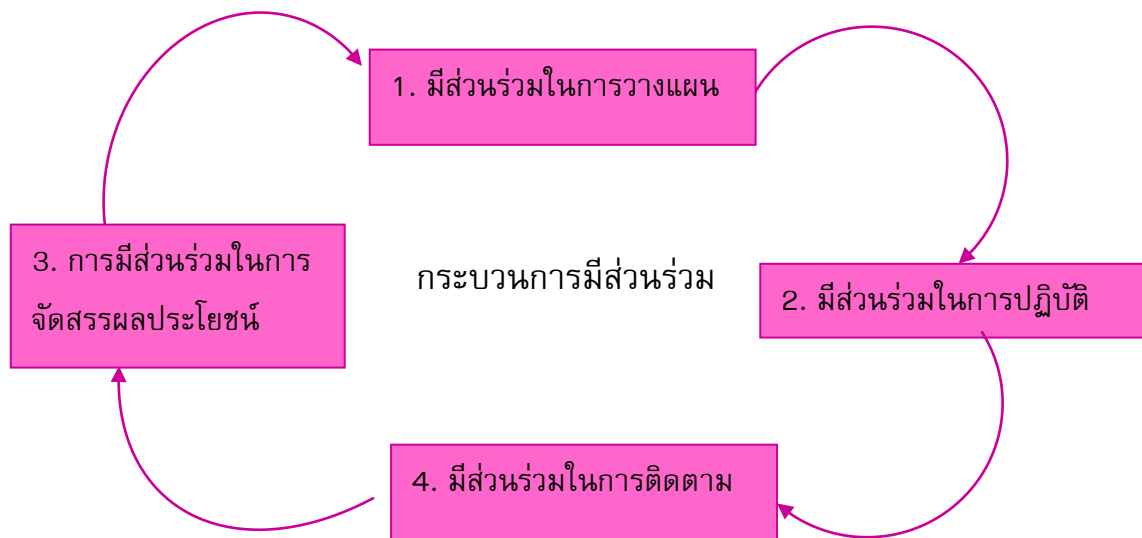
1. ข้อมูลจากประชาชนส่งผ่านไปยังผู้เสนอนโยบาย หรือโครงการต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่กำหนดนโยบาย หรือผู้ที่เสนอโครงการนั้นๆ ได้ทราบถึงธรรมชาติและแนวคิดของสังคม
2. ข้อมูลทางเทคนิคเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นสนใจจากผู้เสนอโครงการส่งผ่านไปยังประชาชน
3. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความเชื่อระหว่างประชาชนกับผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้เสนอโครงการ หรือระหว่างประชาชนด้วยกันเอง
4. ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนผู้สนใจจะต้องได้รับการนำเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ

- **เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของประชาชน**

ประกอบด้วย

1. การมีอิสรภาพในการเข้าร่วม โดยต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ
2. มีความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม
3. ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม อาทิ มีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ นั้นแสดงว่าจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้พวกเขาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

- **กระบวนการมีส่วนร่วม**

ภาพที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน

ประกอบด้วย การรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ

ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์

เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลของกิจกรรมหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

- **ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย**

ประชาชนหรือกลุ่มต่างๆ ที่อาจได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากนโยบายของรัฐ หรือมีจากการตัดสินใจของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐหรือจากการดำเนินโครงการต่างๆ โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายระดับคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรงคือผู้ที่ได้รับผลโดยตรง ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และต้องรับรู้ข้อมูลอย่างทันการณ์ ตลอดจนอาจต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมถึงระดับรับฟังตัดสินใจร่วมกัน และติดตามตรวจสอบ เพราะผลกระทบนั้นเป็นผลที่ไม่พึงประสงค์อาจรุนแรงมากได้และยากต่อการเยียวยา หรือผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง เช่นเจ้าของโครงการ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม คือ ผู้ที่อาจได้รับผลต่อเนื่องอาจไม่รุนแรงหรือสูงมาก เช่นกลุ่มแรกกลุ่มนี้อาจให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับแรกจนถึงร่วมให้ความคิดเห็นปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอีกประเภทหนึ่งคือผู้สนใจทั่วไป เช่นนักวิชาการ ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน หรือประชาชนทั่วไปซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ กันจะมีจุดยืนในผลลัพธ์ของนโยบายหรือโครงการต่างกัน

- **การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย หรืออย่างแท้จริง**

(Meaningful Public Participation)

คือการที่เมื่อรัฐให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้วนำความคิดเห็นของประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไปประกอบการตัดสินใจอย่างแท้จริง ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วม อย่างแท้จริงคืออะไร หรือเมื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่ออะไรเป็นคำถามที่สำคัญเพราะหากประชาชนรู้ว่าการมีส่วนร่วมแล้วความคิดเห็นของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้รับการฟัง (Listening) อย่างจริงจังประชาชนก็จะสนใจมาร่วม

การมีส่วนร่วมขั้นต่ำสุด คือการแจ้งข้อมูลให้ทราบหลังจากตัดสินใจแล้วจะใช้ต่อเมื่อการตัดสินใจไม่มีผลกระทบต่อประชาชนหรือกระทบน้อยมาก เช่น จะทำผิวจราจรของถนนที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นโดยไม่ต้องไปขยายถนนกินเนื้อที่ของประชาชน

การมีส่วนร่วมขั้นสูงขึ้นมา คือการไปรับฟังความคิดเห็นเมื่อรัฐเริ่มเห็นปัญหาที่จะไปชวนประชาชนให้มาพูดคุยปรึกษาหารือให้**ตระหนักถึงปัญหา**ตั้งแต่เริ่มคิด กรณีเริ่มมีผลกระทบต่อประชาชน รัฐก็จะไปรับฟังความคิดเห็นแม้อาจจะเรียกว่า ประชาพิจารณ์ก็ต้องเป็นประชาพิจารณ์ตั้งแต่เริ่มชวนประชาชนมาร่วมคิดร่วมตระหนัก แล้วร่วมหาทางออกของปัญหา แต่วิธีการแทนที่จะให้วิธีการทำประชาพิจารณ์แบบเดิมๆ ซึ่งเหมือนกับการมาโต้เถียงหรือดีเบตส์ (Debates) กันควรจะใช้วิธีการสานเสวนาหรือไดอาล็อก (Dialogue) มากกว่า เพราะผู้มีส่วนร่วมจะมาฟังกัน ถ้ามาสานเสวนากับประชาชนก็จะเรียกกันว่า **ประชาเสวนา** (Citizens Dialogue) คือมาพูดคุยกันไม่มาเถียงกัน มาฟังกันอย่างตั้งใจ

การมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออก ถ้ามาสานเสวนาหาทางออก เราก็จะเรียกว่า การสานเสวนาหาทางออกหรือดีลิเบอเรชัน (Deliberation) ถ้ามาสานเสวนาหาทางออกกับประชาชนก็จะเรียกว่า Public Deliberation หรือประชาเสวนาหาทางออก ซึ่งผลอาจจะมี ลักษณะของกระบวนการที่ต่างกัน

- เทคนิคของการสื่อสารที่ใช้ในการประชุมที่แตกต่างระหว่างการโต้เถียง การสานเสวนา และการสานเสวนาหาทางออก

<p>การโต้แย้ง (Debate)</p> <ul style="list-style-type: none"> • แข่งขัน • โต้แย้ง • มองแต่ความเห็นฝ่ายเดียว • หาเสียงข้างมากเพื่อชนะ • ชักจูง หว่านล้อม 	<p>การสานเสวนา (Dialogue)</p> <ul style="list-style-type: none"> • แลกเปลี่ยน • อภิปราย • สร้างสัมพันธ • ทำความเข้าใจ • แสวงหาความเข้าใจ 	<p>การสานเสวนาหาทางออก (Deliberation)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ชั่งน้ำหนักดู • เลือก • ตัดสินใจเลือก • แสวงหาจุดทับซ้อน • แสวงหาความเห็นร่วม
<p>การโต้แย้ง (Debate)</p> <ul style="list-style-type: none"> • พยายามตอกย้าลงไป • โครงสร้างแข็งเกลียวขยับไม่ได้ • พูดเพื่อแสดงจุดยืนโดยปกติรวดเร็ว • สร้างความชัดเจน ชนะ/แพ้ 	<p>การสานเสวนา (Dialogue)</p> <ul style="list-style-type: none"> • เชื่อมเข้าหากันโครงสร้างหลวมๆ • ฟังเพื่อเข้าใจโดยปกติใช้เวลาสร้างความชัดเจนยังไม่ตัดสินใจ 	<p>การสานเสวนาหาทางออก (Deliberation)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตีกรอบเพื่อตัดสินใจเลือกโครงสร้างยืดหยุ่น • แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันโดยปกติใช้เวลาทำความเข้าใจหาทางออกโดยความเห็นร่วม

การมีส่วนร่วมระดับสานเสวนาหาทางออก (Deliberation) หรือการประชาเสวนาหาทางออก (Public Deliberation) เป็นกระบวนการที่สหรัฐอเมริกาได้ใช้ตั้งแต่ก่อนจะมีการ ปฏิบัติ ประกาศ อีสรภาพจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1796 และเป็นรากฐานของประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาตลอด

• การปฏิรูประบบราชการสู่ระบบเปิด

- เพื่อดำเนินการพัฒนาระบบราชการสู่การบริหารระบบที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กำหนดแผนการพัฒนาระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมไว้ใน **ยุทธศาสตร์ที่ 7 : การเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม** ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546 - พ.ศ. 2550) ได้แก่
 - ให้นำหน่วยงานราชการได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการปฏิบัติราชการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม โดยเฉพาะการให้ข้อมูลความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติราชการ แนวทางการดำเนินงานและการรายงานผลการปฏิบัติงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและประชาชนทั่วไป
 - ให้ส่วนราชการจัดให้มีระบบการปรึกษาหารือกับประชาชน การสำรวจความต้องการของประชาชนโดยเฉพาะในโครงการหรือการปฏิบัติราชการที่อาจมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน
 - ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาภาคประชาชน (Citizen Advisory Board) โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการ (กรม/จังหวัด/อำเภอ) เพื่อให้ข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนานโยบายของรัฐและระบบการบริการงานการให้บริการ การวางแผนงาน/โครงการ และกำหนดตัวชี้วัด ตลอดจนการวางระบบการให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับผลการดำเนินงานและความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ
 - ให้แต่ละส่วนราชการจัดให้มีอาสาสมัครภาคประชาชนเข้ามาร่วมทำงานกับข้าราชการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนางานให้บริการสาธารณะบางประเภทหรืองานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
 - ให้ทุกส่วนราชการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการแสดงภาระรับผิดชอบ ความโปร่งใส และเปิดเผยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานลงในเว็บไซต์เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวได้โดยง่าย
 - กำหนดให้ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบราชการเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในการบริหารที่ดีของส่วนราชการ

• กลยุทธ์ในการพัฒนาระบบราชการสู่การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

(1) **การพัฒนาจากภายในภาครัฐ (Inside-out approach)** เพื่อการบริหารราชการแผ่นดินที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ชัดเจนพัฒนาและสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนจรรยาบรรณในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมให้กับข้าราชการระดับต่างๆ ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมโดยสำนักงาน ก.พ.ร. เป็นองค์การนำในการส่งเสริมและสนับสนุนส่วนราชการให้พัฒนานวัตกรรมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ให้คำปรึกษาส่วนราชการรวมทั้งสรรหาส่วนราชการที่มีวิธีการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่โดดเด่น เพื่อเป็นหน่วยงานตัวอย่างในเรื่องนี้และเผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่ดีแก่ส่วนราชการอื่นๆ

(2) การพัฒนาจากภายนอกภาคราชการ (Outside in approach)

คือ การสร้างศักยภาพและโอกาส (Empowerment and enabling) ให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การเผยแพร่ข้อมูล การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มขีดความสามารถเพิ่มโอกาสและช่องทางของภาคประชาสังคมและชุมชนที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะการพัฒนาบริการสาธารณะการติดตามตรวจสอบและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดแนวทางการปฏิบัติราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (Participatory Governance for the Provincial Administration)

รัฐบาลได้มีการจัดระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเสียใหม่เป็น “การบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา” ที่มีรูปแบบเช่นนี้เพราะในโลกยุคปัจจุบัน การพัฒนาและการให้บริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และเอื้ออำนวยให้ประเทศไทย สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเน้นการเพิ่มศักยภาพ ของการพัฒนาในมิติพื้นที่ (Area) ซึ่งจำเป็นต้องจัดระเบียบความสัมพันธ์ของการบริหารราชการในพื้นที่ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีเอกภาพ และสามารถบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงการทำงานในระหว่างมิติและภาคส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน

● แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) หมายถึง การจัดระบบการบริหารราชการ การจัดโครงสร้างทัศนคติในการบริหารราชการ และการกำหนดแนวทางที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจทางการบริหารและการดำเนินกิจกรรมของรัฐ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการบริหารราชการในระดับจังหวัดและพัฒนาใน แต่ละพื้นที่ คุณภาพและความสามารถของผู้นำราชการจังหวัด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัด และกลุ่มจังหวัดที่สะท้อนความต้องการและนำไปสู่ประโยชน์สุขของประชาชน (Provincial Strategic Plan Formulation) และการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ ตลอดจนการควบคุมให้มีการแปลงแผนงานต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effective Strategic Plan Execution and Control) ดังนั้นในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดนี้ หัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง จึงอยู่ที่กระบวนการนำภาคประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ

● กระแสแนวคิดในการบริหารราชการสมัยใหม่

ประชาชนในสังคมยุคใหม่เรียกร้องให้ภาครัฐมีธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ซึ่งต้องเป็นการบริหารจัดการที่มีองค์ประกอบดังนี้

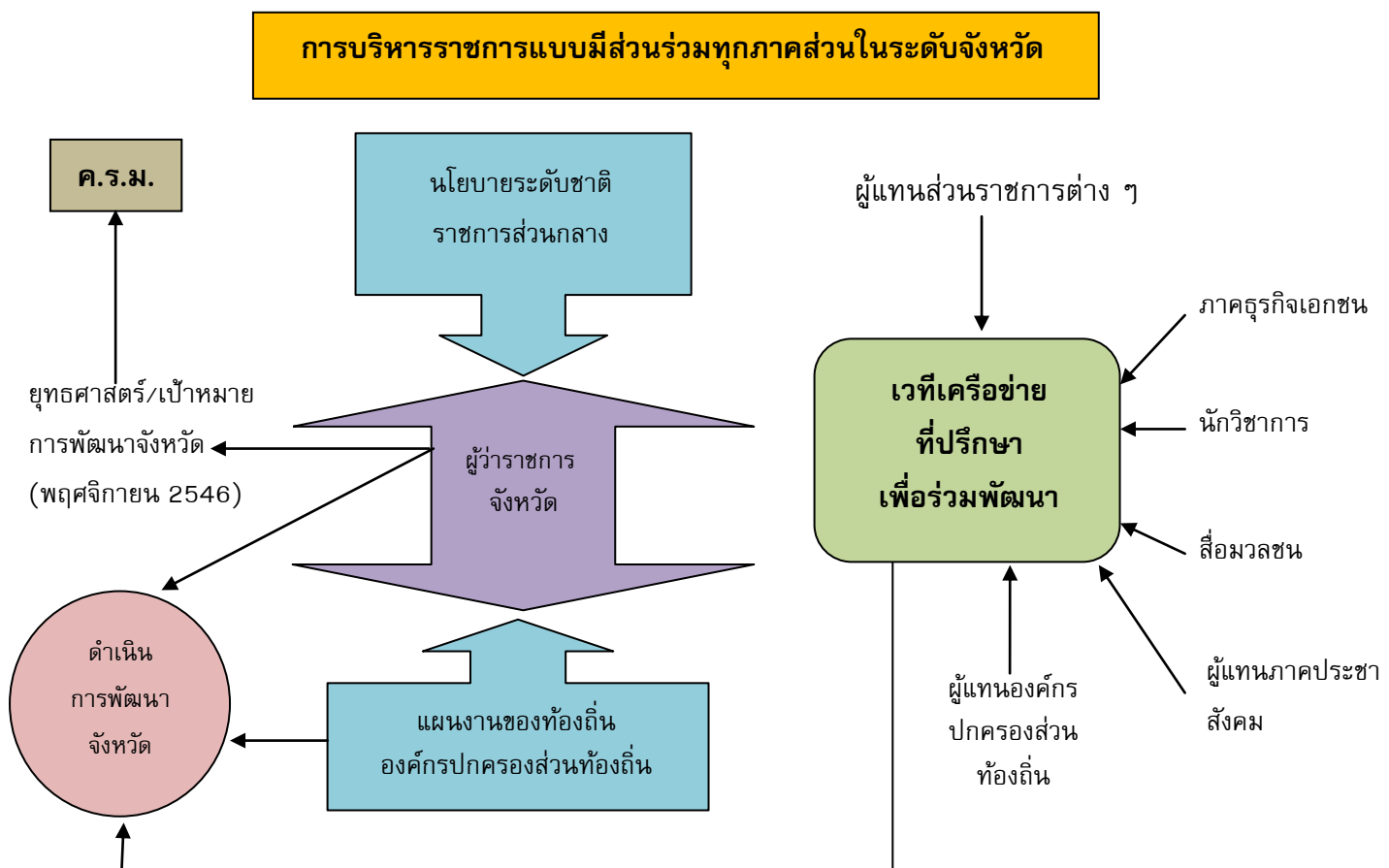
- มีความเป็นธรรม โดยการกำหนดกฎกติกา กฎหมายและระเบียบต่างๆ ต้องมีความยุติธรรมต่อประชาชนโดยรวม
- มีความเท่าเทียมกันในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและบริการสาธารณะต่างๆ ที่ภาครัฐจัดไว้
- มีความสุจริตโปร่งใส โดยมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง
- มีระบบที่เปิดโดยกลไกและมาตรการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในการรับรู้ความเป็นไปในภาครัฐ และเปิดให้ประชาชนสามารถให้ข้อเสนอแนะ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านต่างๆ มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม

- มีภาครัฐและผู้บริหารที่รับผิดชอบ รอบคอบ และมีระดับระวังในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และมีภาระรับผิดชอบหรือสำนึกรับผิดชอบ
- มีผู้ใช้อำนาจรัฐที่มีคุณธรรมจริยธรรม

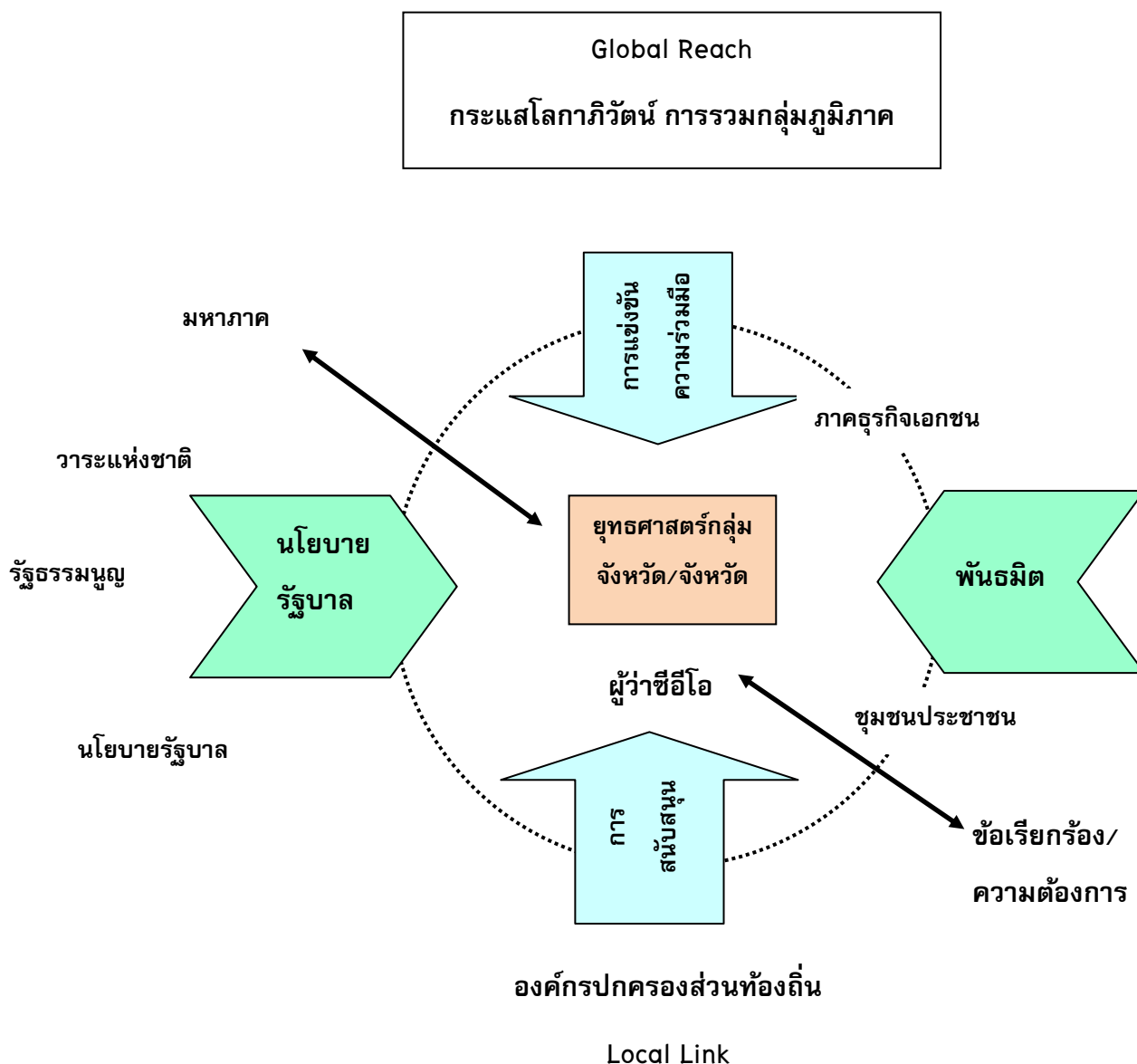
● **การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาจังหวัด**

การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วนและประชาชนในการบริหารงานภาครัฐเป็นรูปแบบการบริหารราชการแนวใหม่สำหรับสังคมไทย และยังเป็นเรื่องสำคัญที่ได้กำหนดไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และในกฎหมายต่างๆ อีกหลายฉบับ ดังนั้น นโยบายการพัฒนาาระบบราชการของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการจึงให้ความสำคัญในการปรับระบบราชการให้เป็นการบริหารราชการที่เป็นประชาธิปไตย เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะเป็นการบริหารราชการที่สุจริต โปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

● **ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงระบบราชการและเครือข่ายภาคประชาสังคม**

- ข้อเสนอแนะทางการดำเนินงาน
- กระบวนการสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของส่วนราชการออกไปสู่ประชาชน
 - ควรกำหนดหลักการและนโยบายที่ชัดเจนสำหรับการบริหารราชการในระดับจังหวัดให้เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
 - ควรมีการพัฒนาและสร้างความรู้ ความเข้าใจสำหรับผู้บริหารและทีมงานระดับจังหวัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- แนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัด

● **กระบวนการสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน**

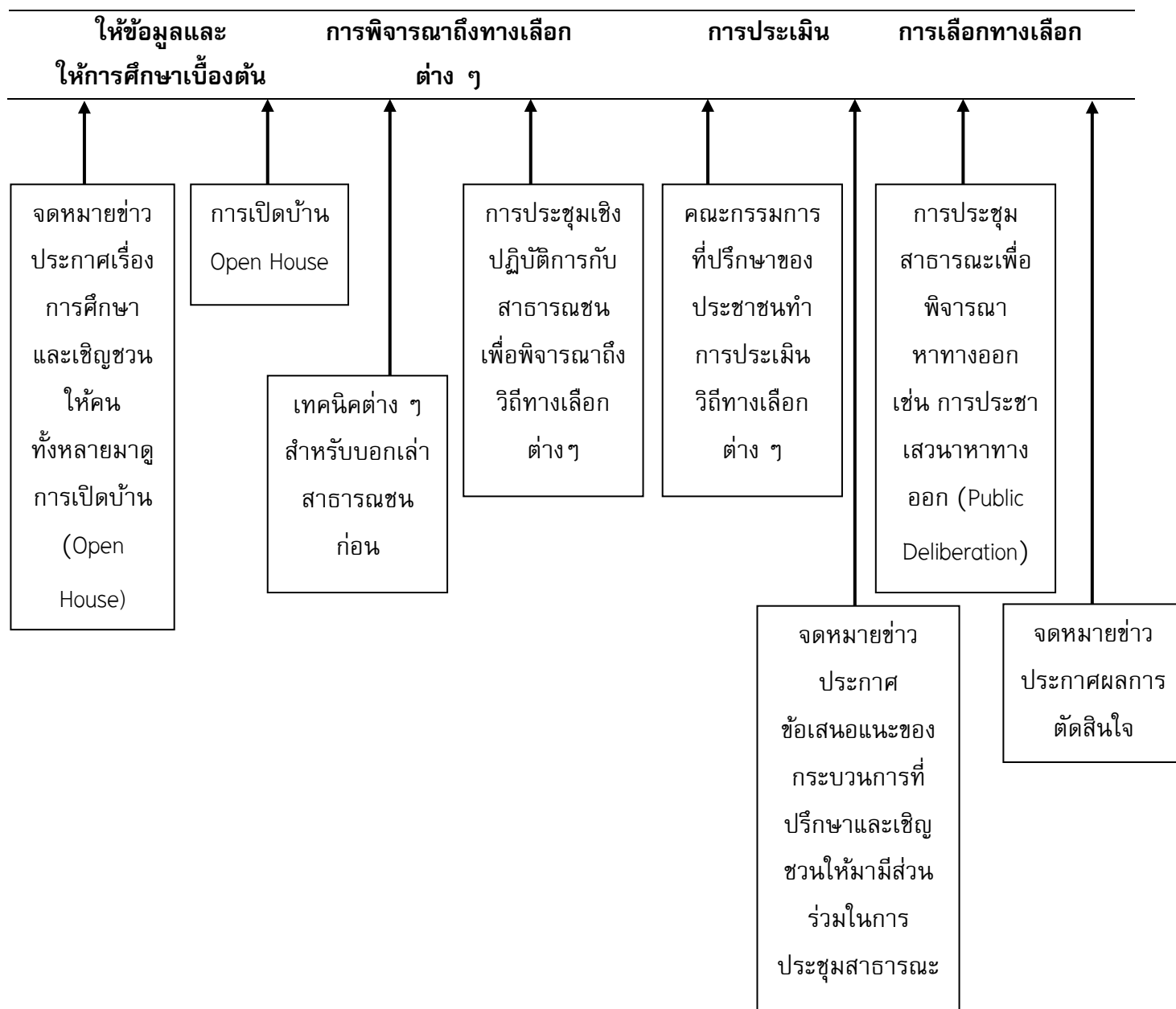
- ส่งเสริมและสร้างกลไกเครือข่ายภาคประชาสังคมในระดับจังหวัดเพื่อผลักดันการพัฒนากระบวนการสู่การบริหารงานในระบบเปิด
- ส่งเสริมการจัดเวทีประชุมเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้าใจและประสานงานระหว่างกลไกในระดับภูมิภาค เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนอย่างเป็นระบบรับฟังข้อเสนอแนะและความคิดเห็น ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาด้านต่างๆ ในระดับจังหวัด หรือระดับอนุภูมิภาค (กลุ่มจังหวัด) โดยกระตุ้นให้การดำเนินการมาจากการริเริ่มของเครือข่ายภาคประชาสังคม ร่วมกับหน่วยงานราชการในแต่ละพื้นที่
- ส่งเสริมและประสานงานกับกลไกเครือข่ายอย่างต่อเนื่องเป็นระบบเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายระดับจังหวัด
- พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้เป็นวิทยากรเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อเป็นแกนนำในการสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกันระหว่างภาคราชการและ ภาคประชาสังคม
- ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือคณะกรรมการที่ปรึกษาในระดับจังหวัด เพื่อติดตามศึกษาและให้ความร่วมมือด้านการพัฒนาตามข้อตกลงการพัฒนาของแต่ละจังหวัดและการให้บริการสาธารณะระดับจังหวัดอย่างบูรณาการ

3. การวางแผนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

ก่อนการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมควรมีการวางแผนการสร้างการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน เข้าใจตรงกันเสียก่อน ทั้งนี้ หัวใจของแผนคือการอธิบายถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะเกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงลำดับของกิจกรรมและแต่ละกิจกรรมนั้นสัมพันธ์กันอย่างไร จึงจำเป็นที่จะต้องรู้เกี่ยวกับบริบทของที่นั้นและทำไมแผนนี้จึงมีความเหมาะสมกับสถานการณ์จำเพาะนี้ ดังนั้นแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยควรประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

- มีคำอธิบายถึงการปรึกษากับกลุ่มภายนอกหรือบุคคลที่ได้มาช่วยในการพัฒนาแผน
- มีคำอธิบายถึงประเด็นที่สำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาจากการตัดสินใจที่ได้มีการดำเนินการไปและความเป็นไปได้ที่จะมีการโต้แย้ง
- บุคคลหรือกลุ่มที่เป็นกุญแจสำคัญและผู้สนใจที่อาจจะได้รับผลกระทบจากประเด็นนโยบายโครงการหรือกิจกรรมนั้น และศึกษาว่าการที่เขามองว่าการตัดสินใจนี้สำคัญหรือมีความเห็นขัดแย้ง
 - การประเมินถึงจุดสนใจของสาธารณชนในการตัดสินใจ
 - กระบวนการตัดสินใจที่จะตามมา ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ (มีระยะเวลากำหนด)
 - กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้มีการวางแผน
 - การทบทวนประเด็นต่างๆ ที่ที่มวางแผนจะมาประชุมกันเพื่อจะทำการประเมินอีกว่าแผนได้ดำเนินการสู่เป้าหมายหรือไม่
- ทรัพยากรด้านปัจจัยและบุคลากรที่จะจำเป็นในการดำเนินการตามแผน

● ตัวอย่าง การวางแผนและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะต่าง ๆ

- ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ลำดับกระบวนการ การตัดสินใจ	กิจกรรมการมีส่วนร่วม ของประชาชน	ผู้ที่รับผิดชอบในการ ดำเนินกิจกรรม	สิ่งที่แสดงถึง ความสำเร็จ
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

● **แบบฟอร์มสำหรับการวางแผนการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม**

แบบฟอร์มต่อไปนี้จะจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการออกแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งจะประกอบไปด้วยเรื่องของการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน วิธีการที่เหมาะสมทรัพยากรที่ใช้ ผู้เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาช่วยจัดกิจกรรมและช่วยในการประเมินผล

แบบฟอร์ม 1 : การจัดทำกิจกรรมการวางแผนการมีส่วนร่วม

ฟอร์มนี้ช่วยให้สามารถระบุเป้าหมายของแผนการมีส่วนร่วมได้

แนวปฏิบัติ :

- 1) ระบุขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการวางแผน
- 2) ระบุงานที่มีในการวางแผนเพื่อให้บรรลุการทำงานตามขั้นตอน
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์ของงานแต่ละงาน
- 4) ใส่ช่วงเวลาที่จะทำงานให้สำเร็จ

ระบุขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการวางแผน	ระบุงานที่มีในการวางแผน	กำหนดวัตถุประสงค์ของงานแต่ละงาน เป็นไปเพื่ออะไร				ใส่ช่วงเวลาที่จะทำงานให้สำเร็จ
		สร้างความตระหนัก	ให้ความรู้	รับฟังความเห็น	ตัดสินใจ	

ตัวอย่าง	ระบุข้อมูลที่ต้องการ					วัน เดือน ปี
เก็บข้อมูลและวิเคราะห์	รวบรวมข้อมูลทางเทคนิคและข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนที่จะให้เข้ามามีส่วนร่วม	×				วัน เดือน ปี
	ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	×	×	×		วัน เดือน ปี
	วิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบที่กำหนด	×	×			วัน เดือน ปี
	เสนอข้อมูลต่อผู้มีหน้าที่ตัดสินใจ				×	วัน เดือน ปี

กำหนดประเด็น						

แบบฟอร์ม 2 : การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ฟอร์มนี้ช่วยให้สามารถระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นเป้าหมายของการมีส่วนร่วม.

แนวปฏิบัติ :

- 1) ระบุหัวข้อกว้างๆ หรือประเด็นเฉพาะที่จะดำเนินการ
- 2) ระบุคุณสมบัติของประชาชนหรือองค์กรที่น่าจะมีความสนใจหรือได้รับผลกระทบจากประเด็นนั้นๆ
- 3) ดูว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นอย่างไร
- 4) ระบุผู้ที่จะต้องติดต่อเพื่อช่วยประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ระบุหัวข้อหรือ ประเด็นเฉพาะที่จะ ดำเนินการ	
---	--

ระบุประเภท/ กลุ่มของผู้มี ส่วนได้ส่วน เสีย	ได้รับผล โดยตรง (ใช่/ไม่ใช่)	อยู่ใน พื้นที่ ใกล้เคียง	มีแนวโน้ม ที่จะดีขึ้น หรือแย่ลง	มีศักยภาพที่ จะสนับสนุน หรือไม่ สนับสนุน	ระบุผู้ที่จะ ช่วยติดต่อ ประสานงาน	ข้อมูลที่ใช้ ในการ ติดต่อ

แบบฟอร์ม 3 : เจ้าหน้าที่ ที่จะต้องติดต่อ

ฟอร์มนี้ช่วยให้สามารถระบุเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการวางแผน และการมีส่วนร่วม

แนวปฏิบัติ :

- 1) ระบุเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเช่นจากท้องถิ่น
- 2) ระบุตำแหน่งและข้อมูลที่ใช้ในการติดต่อ

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นักการเมืองท้องถิ่น	ตำแหน่ง	ข้อมูลที่ใช้ในการติดต่อ
นายสมหมาย ใจดี	นายกอบต.	115 หมู่ 1 ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ โทร.. (02) 555-5555

แบบฟอร์ม 4 : การเลือกวิธีการมีส่วนร่วม

		ประสิทธิ ผล	ประสิทธิภาพ		ความเท่าเทียมกัน		รวม
		EFFEC TIVENESS	EFFICIENCY		EQUITY		TOTAL
ระบุเครื่องมือ การมีส่วนร่วมที่ เกี่ยวข้องที่จะ ทำให้บรรลุ กิจกรรมนี้ได้	วัตถุประสงค์ ของการมี ส่วนร่วม	เครื่องมือที่ จะทำให้ ทำงาน สำเร็จ 5 = สูง 1 = ต่ำ	เวลา/ ต้นทุน ที่กำหนด สูง = 1 ต่ำ = 5	ความสามารถของ เจ้าหน้าที่ที่จะใช้ เครื่องมือนั้น มีความ สามารถ = 5 พัฒนาได้ = 2 พัฒนาไม่ได้ = 0	ความเชื่อของ สาธารณชน ต่อการเข้ามา เกี่ยวข้อง บวก = 5 ลบ = 0	ความ เสมอภาค ของกลุ่ม ต่างๆ ในการ เข้าร่วม มี = 5 ไม่มี = 0	คะแนน รวม สูงสุด 25 คะแนน
	สร้างความ ตระหนัก Awareness						
	ให้ความรู้ Education						
	แสดงความ คิดเห็นหรือ ได้ข้อมูลจาก ประชาชน Input						
	ตัดสินใจ Decision- making						
ตัวอย่าง : การสำรวจ ความคิดเห็น	ได้รับข้อมูล จาก ประชาชน Input	ความ คิดเห็นของ ประชาชน อยู่ในระดับ = 5	สูง = 2	ต้องมีความ ช่วยเหลือจาก ภายนอก = 2	บวก = 5	ข้อมูลจาก การสุ่ม ตัวอย่าง = 5	18 คะแนน

แบบฟอร์ม 5 : การจัดทำรายงานและการประเมินผล

ฟอร์มนี้ช่วยให้สามารถประเมินแผนการมีส่วนร่วมได้

แนวปฏิบัติ : ใช้ฟอร์มนี้ในการพิจารณาวิธีการที่จะจัดทำรายงานการมีส่วนร่วมและการประเมินผลกิจกรรมการมีส่วนร่วม

1. ระบุผู้รับผิดชอบหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อจัดทำรายงานการมีส่วนร่วม และภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่างที่ 1. เลขานุการ	- จัดรายงานในที่ประชุม
ตัวอย่างที่ 2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายวางแผน	- ทำรายงานและระบุมุมความคิดเห็นของ สาธารณชนทั้งหมด - ตอบคำถามของประชาชนตามลำดับ - เข้าร่วมกิจกรรม - ประเมินผลของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม

2. ระบุวิธีการที่เป็นไปได้ในการจัดทำรายงานและประเมินกิจกรรมการมีส่วนร่วม

ตัวอย่างที่ 1. โบลงทะเบียน การเข้าร่วมกิจกรรม (ชื่อ ตำแหน่ง หน่วยงาน เป็นต้น) เพื่อรายงานการมีส่วนร่วมในทุกๆการประชุม
ตัวอย่างที่ 2. มีการวัดการเข้าใช้เว็บไซต์ Web “hit” counter เพื่อระบุว่ามีคนเข้ามาใช้บ่อยแค่ไหนในกรณีที่ใช้เว็บไซต์ในการมีส่วนร่วม

3. จัดทำรายงานและประเมินผลเพื่อรวมไว้ในแผนการมีส่วนร่วม

ก. ระบุผลที่ต้องการ จะดำเนินการอย่างไร ใครเข้าร่วม ก็คน

ข. รายงานผลตามความจริง

ใครเข้าร่วมบ้าง มีอะไรที่ประสบผลสำเร็จบ้าง ใครรับผิดชอบในการจัดทำรายงาน

ค. เปรียบเทียบผลที่ได้กับสิ่งที่วางแผนไว้

ง. สิ่งที่ต้องปรับหรือเพิ่มเติม

แบบฟอร์ม 6 : การบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วม

ฟอร์มนี้ช่วยในการบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมเพื่อบรรลุกิจกรรมการมีส่วนร่วม

แนวปฏิบัติ : ประมวลกลยุทธ์การมีส่วนร่วมโดยการตอบคำถามต่อไปนี้ก่อนการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วม

1. งานอะไรที่ต้องทำให้สำเร็จ

--

2. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมคืออะไร

สร้างความตระหนัก	ให้สาธารณชนมีการเตรียมตัว	รับฟังความคิดเห็น	ตัดสินใจร่วมกัน
------------------	---------------------------	-------------------	-----------------

3. งานต้องเสร็จเมื่อไหร่

--

4. ใครเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนี้บ้าง

นักวิชาการมีใครใหม่

--	--	--	--

เจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น

--	--	--	--

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

--	--	--	--

5. ต้องใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างไรจึงจะสำเร็จ ใครรับผิดชอบที่จะทำงานนี้บ้าง

แบบฟอร์ม 7 : การประเมินผลกิจกรรมการมีส่วนร่วม

ฟอร์มนี้ช่วยให้สามารถจัดทำรายงานและประเมินผลกิจกรรมการมีส่วนร่วมได้

แนวปฏิบัติ : ประเมินผลกิจกรรมการมีส่วนร่วมโดยกรอกข้อความลงในฟอร์มต่อไปนี้

ขั้นที่ 1. ระบุผลที่คาดว่าจะได้รับ (กรอกข้อมูลนี้ก่อนการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม)

ก. ระบุกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่จะประเมิน

--

ข. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมคืออะไรบ้าง (วงกลมรอบข้อทุกข้อที่ถูกต้อง)

สร้างความตระหนัก	ให้สาธารณชน มีการเตรียมตัว	รับฟังความคิดเห็น	ตัดสินใจร่วมกัน
------------------	-------------------------------	-------------------	-----------------

ค. อะไรที่ต้องทำให้สำเร็จด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

--

ง. ผู้เข้าร่วมควรมีจำนวนเท่าไร

--

จ. ระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ต้องการหรือคาดหวังให้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ 2. จัดทำรายงานผลที่เกิดขึ้นจริง

(กรอกข้อมูลทันทีหลังจากการเสร็จสิ้นกิจกรรมการมีส่วนร่วม)

ก. บันทึกการเข้าร่วม (ทั้งจำนวนและประเภทหรือกลุ่มของผู้เข้าร่วม)

--

ข. บันทึกผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือหรือความช่วยเหลือที่มาจากสาธารณชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เป็นต้น

--

ขั้นที่ 3. เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับผลที่คาดว่าจะได้รับ

(กรอกข้อมูลทันทีหลังจากการเสร็จสิ้นกิจกรรมการมีส่วนร่วม)

ก. เปรียบเทียบการเข้าร่วม ใครที่คาดว่าจะน่าจะเข้าร่วมไม่ได้เข้าร่วมบ้าง

ข. กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ สิ่งใดบ้างที่ไม่บรรลุ

--

ขั้นที่ 4. สิ่งที่ต้องปรับปรุง เพิ่มเติมกรณีจำเป็น เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

--

● **ศัพท์ที่ควรรู้**

ที่	คำเฉพาะ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)	ความหมาย/คำอธิบายเพิ่มเติม	หมายเหตุ
1)	ดีเบท (Debate) หรือการโต้เถียง/ โต้เถียง	เวทีที่เปิดให้สองฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งเน้นการชักจูงให้อีกฝ่ายหนึ่ง คล้อยตาม มักจะเป็นการแสดงแนวคิดที่ขัดแย้ง มุ่งเอาชนะด้วยเหตุผล การจัดเวทีที่เป็นเวที สาธารณะทั่วไป มักจะไม่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น เวทีประชาพิจารณ์ฝ่ายค้านจะมา โต้เถียงกับฝ่ายสนับสนุน	
2)	การสานเสวนา หรือ ไดอาล็อก (Dialogue)	คือ กระบวนการพูดคุยหรือสนทนากันแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยไม่ใช้การมาโต้เถียง มีกติกาว่าเมื่อคน หนึ่งพูดคนที่เหลือต้องฟัง อาจจะมีผลออกมาเป็นข้อสรุปหรือไม่ก็ตาม	
3)	การเสวนาหาทาง ออก (Deliberation)	วิธีการใช้กระบวนการพูดคุยหรือการสนทนาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ โดยกระบวนการมี ส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง หยิบยกประเด็นข้อมูล ความรู้ความเข้าใจ และข้อกังวลต่างๆ มาปรึกษาหารือ เพื่อหาทางออกเป็นข้อสรุปที่ทุกฝ่ายพึงพอใจหรือเป็นฉันทามติ	
4)	เวทีการประชาเสวนา หาทางออกหรือพลับ พลิกดีลีเบอเรชั่น (Public Deliberation Forum)	เป็นกระบวนการประชุมพูดคุยกันหรือสนทนาหารือ หรือการสานเสวนาหาทางออกกับประชาชนหรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะที่ประชาชนสนใจ โดยเน้นการให้ข้อมูลที่ควรต้องมี ทางเลือกต่างๆ มากกว่าสองทาง พร้อมข้อดี ข้อด้อย เพื่อนำเสนอต่อผู้เข้ามามีส่วนร่วม การรับฟัง ความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้ได้ทางออกที่ทุกฝ่ายพึงพอใจทักษะที่สำคัญคือการฟังกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มองไปถึงผลกระทบของการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆ จนได้ข้อสรุปที่พึงพอใจที่ มองอนาคตและส่วนรวมเป็นสำคัญ	
5)	การประชาเสวนา (Citizens Dialogue)	การจัดกระบวนการสานเสวนาประเด็นปัญหาเชิงนโยบายสาธารณะ โดยเชิญประชาชนที่สนใจให้เข้าร่วม สานเสวนา โดยมีการวิจัยทางเลือกต่างๆ (มากกว่าสองทาง) พร้อมข้อดี ข้อด้อยด้วย ที่ไม่ลำเอียง	

ที่	คำเฉพาะ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)	ความหมาย/คำอธิบายเพิ่มเติม	หมายเหตุ
		นำเสนอต่อผู้ร่วมประชาเสวนาเพื่ออภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับความคิดเห็น ความต้องการและได้ข้อมูลสำคัญในการร่วมกันกำหนดนโยบาย และหาทางออกที่จะดำเนินการตามนโยบายที่ร่วมกันกำหนดโดยยอมรับผลกระทบร่วมกัน การประชาเสวนาจะมีความคล้ายคลึงกับการประชาเสวนาหาทางออก หรือ Public Deliberation	
6)	ประชาพิจารณ์ (Public Hearing)	กระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการรับข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในมุมมองต่างๆ ซึ่งควรจะทำก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการโดยมีการกำหนดหลักการและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นเวทีรับฟังความเห็นโดยตรงอย่างเป็นทางการหรือโดยอ้อมผ่านกลไกอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ซึ่งประชาพิจารณ์เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมแต่ไม่ถือว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดีที่สุดโดยเฉพาะหากทำแต่ประชาพิจารณ์ การทำประชาพิจารณ์ควรจะทำตั้งแต่ต้น ตั้งแต่เริ่มคิดเพื่อให้เกิดความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น	
7)	การบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วม (participatory Governance)	การกำหนดรูปแบบการบริหารราชการของส่วนราชการ ที่เปิดให้ประชาชนทุกภาคส่วนซึ่งรวมถึงผู้มีส่วนได้เสียและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐเอกชน และประชาชนโดยรวม มีช่องทางและโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลการดำเนินงานของส่วนราชการ การร่วมคิดเสนอความเห็นร่วมกำหนดทิศทาง และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความมั่นคงของชีวิตของคนในสังคม ซึ่งขณะนี้เป็นรูปแบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่เป็นกระแสหลักของการบริหารจัดการภาครัฐและระบอบราชการทั่วโลกในอันที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนดำเนินการตามแผนโครงการ/นโยบาย เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งของการดำเนินนโยบายของรัฐ หรือเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและร่วมมือบทบาทในการดำเนินการของรัฐ	

ที่	คำเฉพาะ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)	ความหมาย/คำอธิบายเพิ่มเติม	หมายเหตุ
8)	สาธารณชน หรือ ประชาชน (The Public)	บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบัน หรือ กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) ที่มีความสนใจผลลัพธ์ที่เกิดจากการตัดสินใจเกี่ยวกับมาตรการการบริหารราชการ และนโยบายสาธารณะซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบเชิงบวกหรือลบทั้งทางตรงและทางอ้อม บางครั้งอาจจะเรียกว่ากลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)	
9)	การตรวจสอบผลการ ดำเนินงานโดยภาค ประชาชน (People's Audit)	เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการ/การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ	
10)	การมีส่วนร่วมของ ประชาชน (Public Participation หรือ Citizen หรือ Civic Engagement)	- กระบวนการสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและเพื่อให้เกิดการพัฒนา นโยบายและบริการสาธารณะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น โดยเน้นที่กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเรียนรู้ทำความเข้าใจ ประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกัน ปรัชญาหรือร่วมกัน เพื่อแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด ทุกฝ่ายยอมรับมากที่สุดและมีผลกระทบเชิงลบน้อยที่สุด	- เป็นความหมายที่ปรากฏในเอกสารว่าด้วยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน www.dialoguecircle.com www.policyresearch.gc.ca , และ “คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน” จัดทำโดยมูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่	คำเฉพาะ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)	ความหมาย/คำอธิบายเพิ่มเติม	หมายเหตุ
		<p>- กระบวนการที่นำประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหายากซับซ้อน ร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติเป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการ</p>	<p>- เป็นการอธิบายขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่กำหนดโดย International Association for Public Participation (IAP2) ซึ่งเป็นองค์กรสากลที่ส่งเสริมและพัฒนาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะนี้มีสมาชิก 16 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย อังกฤษ นิวซีแลนด์ แอฟริกาใต้ ญี่ปุ่น จีน ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เลบานอน เม็กซิโก โปแลนด์ สโลเวเนีย และประเทศไทย</p>

● **วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน**

1. **เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชน** การเลือกเทคนิคต่างๆ จำต้องพิจารณาถึงข้อเด่นข้อด้อยของเทคนิค นั้นๆ ก่อนแล้วจึงพิจารณาถึงความเหมาะสมกับเป้าหมายของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ซึ่งจะใช้เทคนิคที่แตกต่างกัน

เทคนิค	สิ่งที่ควรคำนึง	ข้อเด่น	ข้อด้อย
การเล่าเรื่อง Feature Stories เล่าเกี่ยวกับโครงการ แจกแผ่นปลิว Bill Stuffer ใบปลิวที่ใส่รวมไปกับเรียกเก็บเงินค่า น้ำไฟรายเดือน	<ul style="list-style-type: none"> - คาดการณ์สิ่งที่พบเห็นหรือกำหนดการณ์ที่น่าสนใจเพื่อช่วยสร้างความสนใจ - ผู้เล่าหรือรายงานก็มีมุมมองของตนเอง - ใบปลิวที่ออกแบบเพื่อดึงดูดสายตาให้เกิดความรู้สึกรักอยากอ่าน 	สามารถเน้นสิ่งที่เขื่อน่าสนใจได้ <ul style="list-style-type: none"> - แจกไปอย่างกว้างขวางในสถานที่ให้บริการ - ประหยัดหากใช้ไปกับการส่งเอกสารที่มีอยู่แล้ว 	ไม่สามารถควบคุมได้ว่าจะมีข้อมูลอะไรมาหน้าเสนอ <ul style="list-style-type: none"> - ข้อมูลที่ส่งมีความจำกัด - ข้อมูลอาจมีความสับสนจากการส่งได้
แจกข่าว	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งโทรสารหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรือส่งเป็นกระเปาะข่าว - สร้างความสัมพันธ์กับกองบรรณาธิการและนักข่าว 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ข้อมูลกับสื่อถึงลำดับความก้าวหน้าของงาน - ข่าวที่แจกเป็นภาษาที่มักใช้ในบทความหรือข่าวได้โดยตรง - เป็นโอกาสที่จะมีการทบทวนทางด้านเทคนิคและกฎหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - การตอบสนองของสื่อต่ำ - มักแจกในที่ที่ไม่เหมาะสมหรือข่าวอยู่ในที่ที่ไม่น่าสนใจไม่มีใครอ่าน
แถลงข่าว	<ul style="list-style-type: none"> - แน่ใจว่าผู้แถลงได้รับการฝึกมาให้สามารถทำหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์กับสื่อได้ดี 	เป็นโอกาสที่จะเข้าถึงสื่อต่างๆ ในการทำงานครั้งเดียว	จำกัดเฉพาะประเด็นที่มีคุณค่าต่อการเป็นข่าว
โทรทัศน์ - รายการโทรทัศน์เพื่อนำเสนอข้อมูลและแสดงการตอบสนองต่อผู้ฟัง	<ul style="list-style-type: none"> - มีเครือข่าย มีสัญญาณและราคาไม่แพง - ยังนำเสนอวีดีทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถใช้ได้ในพื้นที่กว้างไกลหลายพื้นที่ - คนส่วนใหญ่ใช้เวลาดูมากกว่าอ่าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าใช้จ่ายสูง - ยากที่จะวัดผลที่เกิดจากผู้ดู

เทคนิค	สิ่งที่ควรคำนึง	ข้อเด่น	ข้อด้อย
ศูนย์ข้อมูลและที่ทำการในพื้นที่ - มีที่ทำงานที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลและสนองต่อคำถามต่างๆ	- ให้มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก - ใช้แผ่นพับและบันทึกวิธีทัศน์เพื่อโฆษณาและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง - พิจารณาให้มีสถานที่ให้บริการอินเทอร์เน็ต - เลือกสถานที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและบ่อยๆ	- มีโอกาสสำหรับการครอบคลุมสื่อใช้กับงานต่างๆ - โอกาสที่ดีที่สุดสำหรับให้ความรู้กับนักเรียน - ให้ข้อมูลในบรรยากาศของการเรียนรู้ - มีโอกาสที่จะสื่อสารและตอบสนองต่อสาธารณชน	- ค่าใช้จ่ายมาก โดยเฉพาะใช้กับงานเฉพาะ - การเข้าถึงการมีข้อจำกัดเฉพาะผู้ที่อยู่บริเวณนั้นนอกจากจะมีการสัญจรไปในที่ต่างๆ
คณะผู้ทรงคุณวุฒิ - ประชุมสาธารณะ เช่นการพบสื่อให้สื่อมาสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในมุมมองต่างๆ กัน	- ประชาชนมีโอกาสในการมีส่วนร่วมโดยติดตามกิจกรรม - มีผู้ดำเนินรายการที่เป็นกลาง มีการกำหนดกติกากลาง - อาจเป็นการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สนับสนุนกิจกรรม	- เป็นการให้ความรู้กับสื่อ - ให้โอกาสในการอภิปรายในประเด็นต่างๆ อย่างเท่าเทียม - ให้โอกาสในการชี้แจงสิ่งที่เข้าใจไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์	- ต้องอาศัยการเตรียมการและการจัดการล่วงหน้า - อาจก่อให้เกิดความหวงกังวลของสาธารณชนจากการมีประเด็นที่เห็นชัดเจนขึ้น

2. เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและได้ข้อมูลย้อนกลับ

เทคนิค	สิ่งที่ควรคำนึง	ข้อเด่น	ข้อด้อย
สายด่วนข้อมูล - มีสายด่วนให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือพูดคุยกับเจ้าหน้าที่โครงการที่จะตอบคำถามได้	- ต้องแน่ใจผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ที่สามารถตอบคำถามได้ - ถ้าเป็นไปได้ ระบุผู้ที่รับผิดชอบแทนการระบุตำแหน่ง - จะดีมากถ้าผู้เป็นศูนย์กลางในการติดต่อเป็นคนท้องถิ่น	- คนเราไม่ชอบบรอสายนานหรือฟังข้อความอื่นๆ นานเกินไป - ควบคุมการไหลของข้อมูล - เป็นการสร้างภาพพจน์ของการให้มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร - ง่ายต่อการปรับข้อมูล	ผู้คอยตอบคำถามต้องผูกพันกับงานและมีการเตรียมการเพื่อสามารถตอบสนองโดยทันทีและถูกต้อง

เทคนิค	สิ่งที่ควรคำนึง	ข้อเด่น	ข้อด้อย
		เกี่ยวกับโครงการให้ ทันสมัย	
สัมภาษณ์ - การสัมภาษณ์ผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียเพื่อได้รับ ข้อมูลสำหรับการ พัฒนาหรือให้ประชาชน มีส่วนร่วมและสร้าง ฉันทามติ	- ควรทำการสัมภาษณ์ ตัวต่อตัว ไปด้วยตนเอง โดยเฉพาะการพิจารณา ผู้ที่จะเป็นกรรมการ ภาคประชาชน	- ให้โอกาสในการ แลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึก ในสภาพการณ์ที่ไม่มี การคุกคามใดๆ - ให้โอกาสในการได้รับ ข้อมูลย้อนกลับจากผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียสามารถ ใช้เพื่อประเมินผู้จะเป็น กรรมการภาค ประชาชน	หากมีผู้ถูกสัมภาษณ์ หลายคนจะใช้เวลามาก
สำรวจ - ใช้แบบสอบถาม มาตรฐานหรือตามที่ ต้องการ	- มีวัตถุประสงค์ในการ ใช้ผลที่ชัดเจนก่อนการ ออกแบบสัมภาษณ์	- ได้ข้อมูลที่สอบกลับ ได้ - เข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ และเป็นตัวแทนได้	ค่าใช้จ่ายสูง
ประชุมกลุ่ม - ทดสอบข้อมูลกับ สมาชิกที่เลือกมาเป็น เป้าหมาย - สามารถใช้เพื่อได้ ข้อมูลเพื่อการวางแผน ตัดสินใจได้	- ดำเนินการอย่างน้อย 2 ช่วงสำหรับ กลุ่มเป้าหมายหนึ่งๆ - ใช้ผู้เอื้อกระบวนการ ที่มีทักษะในการ ดำเนินการ	- ให้โอกาสทดสอบ ข้อมูลหลักก่อนการ ดำเนินการ - เหมาะสมมากกับ กลุ่มเป้าหมายที่เลือก มา	อาจมีค่าใช้จ่ายมากถ้า ดำเนินการในบางกลุ่ม
สภากาแฟ - การประชุมกลุ่มเล็กๆ ในชุมชนที่มักจัดที่บ้าน ใดบ้านหนึ่ง	เจ้าหน้าที่ต้องมีความ สุภาพ	- ค่อนข้างเป็นกันเอง - เกิดการเสวนาที่มี ประสิทธิผล - มีการสื่อสารสองทาง มาก	อาจมีค่าใช้จ่ายและใช้ คนมาก
งานของชุมชน - จัดงานเหมือนงาน รื่นเริงในชุมชนที่มี กิจกรรมหลากหลาย	- ต้องพิจารณาประเด็น ต่างๆ - ต้องมั่นใจว่ามี ทรัพยากรและ เจ้าหน้าที่เพียงพอ	- เน้นเรื่องที่อยู่ใน ความสนใจของ ประชาชน - มีการแลกเปลี่ยน ข้อมูลหลายระดับ	- ต้องเชิญชวนให้ ประชาชนมาร่วมและ ต้องมีสิ่งที่น่าสนใจที่ ประชาชนอยากเข้าร่วม - มีค่าใช้จ่ายสูงถ้าจะ ทำให้ดี

เทคนิค	สิ่งที่ควรคำนึง	ข้อเด่น	ข้อด้อย
			- ถ้าทำไม่ดีอาจทำลายภาพพจน์ได้
การเปิดที่ทำการ - ประชาชนมาเดินดูสถานที่ได้มีการจัดในหลายๆที่ ต่างกันที่ประเด็น มีผู้ทรงคุณวุฒิคอยให้คำแนะนำ	- ต้องมีคนอธิบายผังการจัดที่ทางเข้าให้ผู้เข้าร่วมกรอกข้อมูลความคิดเห็น - เตรียมรับคนจำนวนมากที่มาพร้อมกัน - กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น - จัดสถานที่แสดงไว้หลายๆจุด ที่คนจำนวน 6-10 คน สามารถดูพร้อมกันได้	- จัดกลุ่มย่อยๆ หรือมีการสื่อสารทีละคน - ความสามารถของทีมงานที่จะตอบคำถามยากๆ - สื่อสนใจ - สร้างเครดิตให้ผู้จัด	- ยากที่จะบันทึกความเห็นของประชาชนที่เข้าร่วม - ผู้ไม่ค่อยสนใจแต่ชอบป่วนผู้อื่นอาจมีได้ที่จุดต่างๆ - ใช้ทีมงานหลายคนมากกว่าการจัดงานประชุม
ประชาพิจารณ์ - การประชุมที่เป็นทางการ	- เลี่ยงได้ควรเลี่ยง	- ให้ออกโอกาสสาธารณชนในการพูด	- ไม่เกิดการเสวนาที่มีประโยชน์ - อาจเกิดความแตกแยก เกิดความรู้สึกเป็นพวกเราพวกเขา
ประชุมปฏิบัติการ - การประชุมที่ไม่เป็นทางการที่อาจรวมการนำเสนอและอาจมีนิทรรศการจบลงโดยมีกลุ่มทำงานร่วมกัน	- รู้ว่าจะวางแผนอย่างไร มีการใช้ข้อมูลจากประชาชนก่อนจัดประชุม - จัดอบรมที่ทีมงานและผู้เอื้อกระบวนการ - มีการแนะนำการดำเนินการประชุม โดยเฉพาะการลำดับความสำคัญ	- เหมาะกับการอภิปรายในเรื่องกฎเกณฑ์หรือวิเคราะห์ทางเลือก - สามารถให้ทีมงานอื่นตอบคำถามได้ - สร้างความน่าเชื่อถือ - ได้ข้อมูลย้อนกลับจากประชาชน - สร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ปัญหา	- ผู้เข้าร่วมอาจต่อต้านสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นการทำให้แตกแยกและปกครองเพราะการแยกกลุ่มย่อย - ต้องมีผู้เอื้อกระบวนการกลุ่ม ในกลุ่มย่อยๆด้วย
ประชุมเพื่อมองอนาคต - เน้นเรื่องอนาคตของชุมชน	หาผู้เอื้อกระบวนการที่มีประสบการณ์ในด้านนี้	- มีผู้ร่วมได้จำนวนมาก สลับกันเข้ามาร่วมได้ตลอด - แต่ละคนคือ	- ทำทาย - อาจยากที่จะเกิดข้อผูกพันจากประชาชน - ใช้เวลา 2-3 วัน

เทคนิค	สิ่งที่ควรคำนึง	ข้อเด่น	ข้อด้อย
		ผู้เชี่ยวชาญที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งองค์กรได้	
การสานเสวนา (Dialogue) การประชาเสวนา (Citizen Dialogue) การประชาเสวนาหาทางออก (Public Deliberation)	ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้อำนวยการกระบวนการสานเสวนา (Facilitator) ต้องได้รับการอบรมและรู้เรื่องการฟังอย่างตั้งใจ	- ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดี - มีความสัมพันธ์ระหว่างกันดี - ได้ทางออกของปัญหาแบบชนะ-ชนะ	- ใช้เวลา - ต้องการความเข้าใจในกระบวนการในผู้ร่วมสานเสวนา

● **เกณฑ์ในการเลือกวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม**

ในการพิจารณาเลือกเทคนิคใด ๆ อาจใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ช่วยในการเลือก

เกณฑ์ในการเลือกวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม	วิธีการที่			
	1	2	3	4
1. จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างไร				
2. ค่าใช้จ่ายสูงหรือไม่ รับผิดชอบหรือไม่				
3. เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือไม่				
4. มีเครื่องมือ มีความรู้ มีผู้รู้ที่จะทำได้				
5. มีประสบการณ์มาก่อนว่าทำแล้วสำเร็จหรือต้องหาบุคคลภายนอกมาช่วย				
6. เวลาที่มีพอไหม				
7. มีประสบการณ์ว่าวิธีนี้ใช้กับสถานการณ์นี้แล้วสำเร็จ				
8. ใช้กันได้ดีกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะมีความคุ้นเคย				
9. มีกฎหมายเกี่ยวข้องหรือเป็นไปตามกฎระเบียบ				
10. มีสภาพแวดล้อมเฉพาะที่อาจมีอิทธิพลต่อการใช่วิธีนี้				
11. จะได้รับการสนับสนุนจากภายในองค์กรหรือไม่				

จะเลือกเครื่องมือการมีส่วนร่วมใดจึงจะเหมาะสม

วิธีพิจารณาง่าย ๆ

What	จะให้มีส่วนร่วมเรื่องอะไร
Who	กลุ่มเป้าหมาย
When	เวลาที่เหมาะสม
Where	สถานที่จัด
How	หลักการหรือกระบวนการที่ใช้ในการดำเนินการ
Strengths	ประโยชน์ของเครื่องมือ+สิ่งที่จะได้รับ
Limitation	ข้อจำกัดของวิธีนั้น

- **ตัวอย่างเทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ**

จะกล่าวถึงนี้ ช่วยในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างดี ที่เมื่อนำไปทดลองใช้ในโครงการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัดแล้ว พบว่าทำให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ง่ายและมีพลังในการวางแผนกิจกรรมต่อไป

การประชุมโดยใช้กระดาษสีเป็นรูปแบบหนึ่งของการประชุมกลุ่มใช้กระดาษสีช่วยในการประชุมเพื่อให้มีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เป็นการรวบรวมประสบการณ์ ของผู้เข้าร่วมประชุม และสร้างฉันทามติ

วิธีการคือมีการเตรียมคำถามมาก่อน คำถามแต่ละคำถามจะให้ผู้เข้าประชุมตอบ โดยใช้กระดาษสีต่างกัน กระดาษสีจะถูกนำไปติดที่ผนังห้องหรือบนกระดาษที่เตรียมไว้ มีการจับกลุ่มความเห็นที่คล้ายกัน ตั้งชื่อกลุ่ม แสดงความเห็นและเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายเพิ่มเติม ทั้งนี้จะทำให้กลุ่มผู้เข้าประชุมได้จัดระเบียบข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลก่อนการเขียนลงในกระดาษ วิธีนี้จะง่ายต่อการเขียนรายงานอีกด้วย

นอกจากนี้ในจำนวนเทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วม (Technology of Participation-ToP) ที่มีการคิดขึ้นโดย The Institute of Cultural Affairs (ICA) มีหลายวิธีและมีบางวิธีที่ได้นำกระดาษสีมาใช้ประโยชน์ในการประชุมเชิงปฏิบัติการอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความกระตือรือร้นความคิดสร้างสรรค์ มีการใช้ความคิดเชิงยุทธศาสตร์อย่างบูรณาการได้ จนกลุ่มสามารถถกแถลงความคิดทั้งหมดออกมาเป็นประเด็นเห็นพ้องต้องกันที่นำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

วิธีนี้มี 5 ขั้นตอน คือ

1. **บริบท (context)** เป็นการกำหนดขอบเขตของการศึกษาซึ่งจะมีคำถามเฉพาะที่ต้องการคำตอบเป็นการอธิบายคำถาม

วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop)

ขั้นตอนที่ 1 : บริบท (Context)

- สร้างบริบท แนะนำคำถามรวมศูนย์
 - กล่าวนำการประชุม
 - เน้นย้ำความสำคัญของคำถามนำ
 - วางโครงสร้างขั้นตอนที่จะทำ
 - ระบุเวลาที่จะใช้

2. **การระดมสมอง (brainstorming)** เป็นการระดมข้อมูลและความคิดจาก 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มขนาดเล็ก และที่ประชุมเต็มคณะขั้นตอนนี้เป็นกรขอให้สมาชิกจดความคิดของตนเองบนแผ่นกระดาษ และอภิปรายกันแล้วเลือกความคิดเห็นที่สำคัญที่สุด 5-7 ประเด็น แล้วจดบันทึกกระดาษสีหรือบัตรคำ ในกรณีที่ประชาชนบางคนไม่สามารถเขียนได้ ทีมงานจะต้องเข้าไปช่วยเขียนให้

ขั้นตอนที่ 2 : ระดมสมอง (Brain Storming)

- ระดมความคิดจากรายบุคคล กลุ่มเล็กและที่ประชุมใหญ่
 - ทุกคนจดความคิดของตน
 - จัดกลุ่มเล็ก ถกแถลงแลกเปลี่ยน
 - คัดเลือกบัตรความคิดที่สำคัญ
 - นำบัตรความคิดที่สำคัญจากแต่ละกลุ่ม 5-7 บัตร มาติดบนกระดานรวมของที่ประชุม

3. การจัดหมวดหมู่ (cluster) จัดหมวดหมู่ความคิดโดยจัดกลุ่มความคิดที่คล้ายกันอยู่กลุ่มเดียวกัน และเรียงบัตรความคิดทุกใบบนกระดาษ

ขั้นตอนที่ 3 : จัดหมวดหมู่ (Cluster)

- สร้างความสัมพันธ์ใหม่
จัดความคิดที่คล้ายคลึงกันอยู่ในหมวดเดียวกัน
 - จัดหมวดหมู่ให้ชัดเจน
 - เรียงบัตรความคิดทุกใบ

4. ตั้งชื่อ (title) ตั้งชื่อกลุ่มความคิดแต่ละกลุ่มโดยความเห็นพ้องต้องกันของกลุ่ม โดยใช้ชื่อสั้นๆ เข้าใจง่าย และอภิปรายกันว่ากลุ่มมีความเห็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 : ตั้งชื่อหมวดหมู่ (Title)

- ดึงความเข้าใจโดยองค์รวมออกมา ให้ชัดเจน แล้วสื่อสาร
ความเห็นที่เห็นพ้องต้องกันของกลุ่มออกมา
 - ทำที่ระหมวด
 - ตั้งชื่อที่ตอบสนองต่อคำถามรวมศูนย์

5. **ไตร่ตรอง (reflect)** เป็นการยืนยันความมุ่งมั่นของกลุ่มอภิปรายความสำคัญ ของผลจากกิจกรรมกลุ่มเป็นการทบทวนและยืนยันผล

ขั้นตอนที่ 5 : ไตร่ตรอง (Reflect)

- ยืนยันความมุ่งมั่นของกลุ่ม
 - อภิปรายความสำคัญของผลผลิตที่ได้จากกระบวนการกลุ่ม
 - เสวนาขั้นตอนที่จะทำต่อไปอย่างสั้นๆ

จากประสบการณ์ในการใช้เทคนิคนี้พบว่า ประสบความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนมีความพอใจที่ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน หน่วยงานราชการในจังหวัดต่างๆ ที่ได้ร่วมโครงการส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมได้นำเทคนิคนี้ไปใช้กับภาคประชาชนจนเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย

รูปแบบการประชุมปฏิบัติการสามารถนำมาใช้ได้กับการกำหนดวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ใช้ในการวางแผนการทำงานหาแนวทางปฏิบัติงาน จัดลำดับความสำคัญของการทำงาน ใช้ในการหาทางออกในการแก้ปัญหาชุมชนร่วมกัน ใช้ในการประเมินผลกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้หลังจากได้ประเด็นต่างๆ แล้ว ยังสามารถนำมาสู่การวางแผนการปฏิบัติการอย่างแท้จริงต่อไปได้

4. แบบสรุปหลักการและตัวอย่างที่ดี

ในส่วนที่เป็นการนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการสร้างระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงระดับจังหวัด (Meaningful Public Participation) ซึ่งได้จัดทำขึ้นใน พ.ศ. 2550 – 2551 และได้นำไปสู่การได้ตัวแบบของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ ที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน

● วัตถุประสงค์

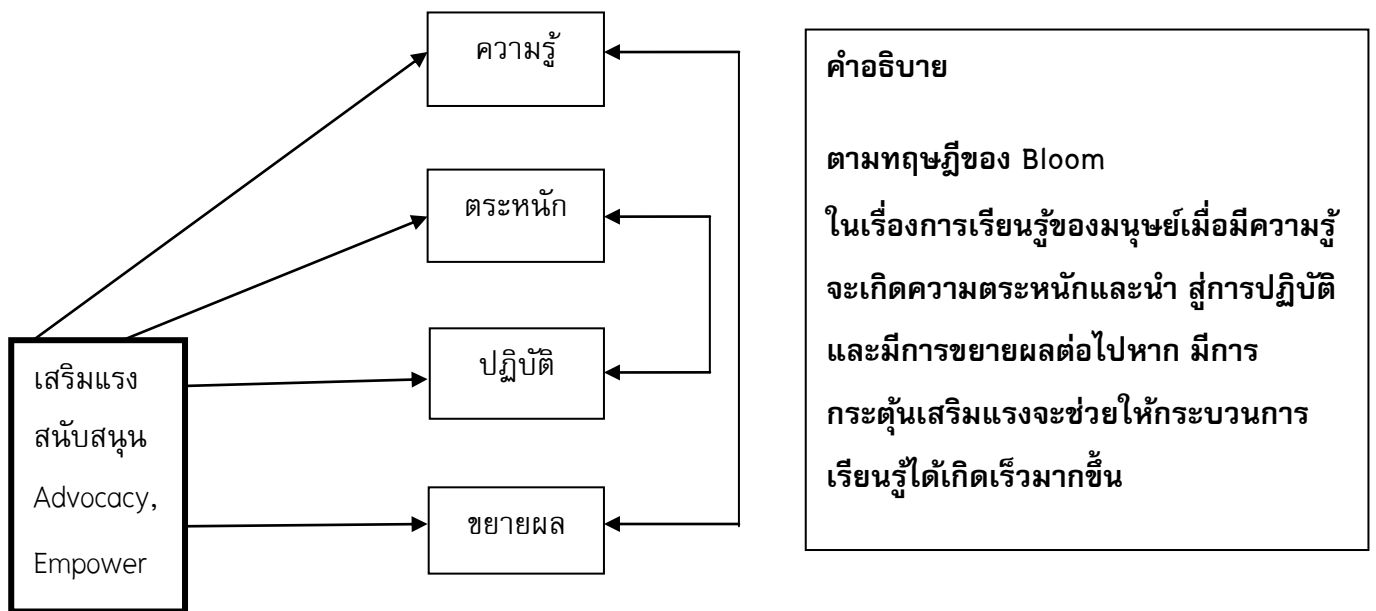
1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและขยายผลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงให้เกิดขึ้นในระดับจังหวัด
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดและขยายผลรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย
3. เพื่อขยายฐานการสร้างความรู้ความเข้าใจในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสำหรับข้าราชการระดับจังหวัดและพัฒนาระบบราชการสู่การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4. เพื่อสร้างความเข้มแข็งและกลไกการมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดซึ่งเป็นการวางแนวทางในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

5. เพื่อให้การทำงานของระบบราชการในระดับจังหวัด สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาจังหวัดและระบบราชการ

• ตัวอย่างแนวคิดของโครงการการส่งเสริมการสร้างระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงระดับจังหวัด

กรอบแนวคิดในการศึกษา

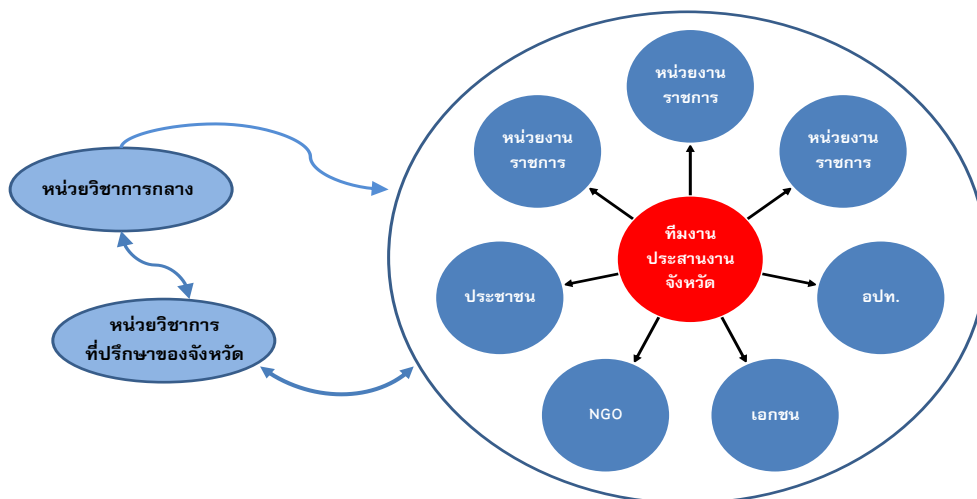
กลยุทธ์ในการดำเนินการโดยการใช้วิธีการดำเนินการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการระบบเปิดให้แก่ตัวแทนหน่วยงานระดับจังหวัด โดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมที่มีการพัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทข้าราชการไทย แล้วให้บุคลากรที่ผ่านการอบรมแล้วนี้ไปดำเนินการโดยอาศัยความรู้ที่ได้รับไปจากการอบรมทั้งนี้ โดยผ่านการสนับสนุนทางวิชาการจากนักวิชาการที่รับผิดชอบดูแลในจังหวัด และผ่านการสนับสนุนทางการเงินเบื้องต้นเพื่อเริ่มโครงการได้ หลักจากนั้นแต่ละจังหวัดจะมีการจัดหางบประมาณเพิ่มเติมเองในการดำเนินการขยายผล เพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เมื่อดำเนินกิจกรรมแล้วพบว่าในบางแห่งประชาชนและข้าราชการจะมีการเรียนรู้ และตระหนัก หลักจากได้ปฏิบัติจริงและเห็นผล

- **กรอบความสัมพันธ์ในการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ**

อหนึ่งในการดำเนินงานจะมีคณะทำงานสำคัญ 3 คณะทำงานที่มีการดำเนินงาน และความรับผิดชอบต่างกัน สรุปเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ดังนี้

แผนภาพความสัมพันธ์

สถาบันพระปกเกล้าทำหน้าที่เป็นฝ่ายวิชาการกลางให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ให้กับหน่วยวิชาการที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของจังหวัดและคณะทำงานของจังหวัดที่นำความรู้ไปปฏิบัติ ส่วนการประเมินผลจะมีการประเมินโดยที่ปรึกษาของจังหวัด และประเมินรอบที่สองโดยทีมงานวิชาการกลางเพื่อพิจารณาให้รางวัล

- **แนวทางการพิจารณาโครงการ**

1. มีวัตถุประสงค์ชัดเจน
2. มีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน
3. เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม มีเทคนิคการมีส่วนร่วมชัดเจน
4. สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานอย่างแท้จริง
5. มีศักยภาพ สามารถทำให้สำเร็จได้
6. มีหลายหน่วยงานเข้าร่วมกิจกรรม
7. ในการจัดทำโครงการ/แผนมีประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
8. การกำหนดงบประมาณที่เหมาะสม
9. มีการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม
10. มีความต่อเนื่องของกิจกรรม ความยั่งยืน การขยายผล
11. ความตั้งใจ เต็มใจในการทำกิจกรรม

12. การปรับกระบวนการทัศน์
13. ความพึงพอใจของประชาชน

- **ผลการดำเนินการและถอดบทเรียนจากการเสริมสร้างกระบวนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม**

การจัดทำโครงการนำร่องในจังหวัดทั้ง 75 จังหวัด เพื่อทดลองใช้ตัวแบบของการเสริมสร้างการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมโดยทีมงานจังหวัด และนักวิจัยจากส่วนกลางเป็นผู้ออกแบบตัวแบบหลัก ขณะที่ทีมจังหวัดที่รวมตัวเป็นคณะทำงานมาจากหลายภาคส่วนรวมทั้งจากภาคประชาชนจะออกแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน และกำหนดประเด็นในการดำเนินการเอง เพียงแต่มีที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำเท่านั้น เมื่อสิ้นสุดโครงการจะมีการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมโดยจังหวัดและที่ปรึกษา หลักจากนั้นจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบถอดบทเรียน และจัดลำดับความสำเร็จ หารูปแบบที่เป็นเลิศในการสร้างระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เพื่อชื่นชม ยกย่องและเผยแพร่ต่อไป

ระยะเวลาของการดำเนินโครงการร่วม 1 ปี แต่หลังจากการให้ความรู้แก่ที่ปรึกษา และเจ้าหน้าที่ของจังหวัด ทำให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการระดับจังหวัดส่วนมากมีความรู้ และเข้าใจในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและสามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมต่างๆ ได้ มีการเลือกยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ อาทิ การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยว การป้องกันอุบัติเหตุ และการสร้างการมีส่วนร่วม เป็นต้น มีการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและสามารถนำเทคนิคหลายๆ เทคนิคมาใช้เพื่อการบรรลุเป้าหมาย อาทิ การตั้งคณะกรรมการร่วม การเผยแพร่ข้อมูลของราชการผ่านช่องทางต่างๆ อาทิ วิทยุชุมชนการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มการสำรวจความคิดเห็น การแสดงนิทรรศการ การศึกษาดูงาน และการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

กลุ่มประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมมีหลายกลุ่ม อีกทั้งบางจังหวัดสามารถจัดหาทรัพยากรเพิ่มเติมได้ ทำให้โครงการสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้ด้วย

ในการประเมินผล มีการจัดทำตัวแบบในการประเมินโดยที่ปรึกษา อาทิ ความเข้าใจของจังหวัดในเรื่องดังกล่าว ความสนใจ เอาใจใส่ ความพยายาม การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาคส่วนต่างๆ และประชาชนที่หลากหลาย การทำงานที่เป็นพหุภาคี รูปแบบและระดับขั้นของการมีส่วนร่วม ความพึงพอใจของประชาชนที่ประเมินด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนความยั่งยืนของกิจกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ ยังจัดทำถอดบทเรียนจากการดำเนินโครงการเพื่อขยายผลต่อไป

อย่างไรก็ดีความสำเร็จมิได้เกิดขึ้นในทุกจังหวัด จากการดำเนินการไปช่วงเวลาหนึ่งก็ทำให้สามารถที่จะประเมินผลการดำเนินโครงการนี้ได้บ้างแล้ว และพบว่าปัจจัยสำคัญที่นำส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด คือ

กระบวนการทำงานประกอบด้วย

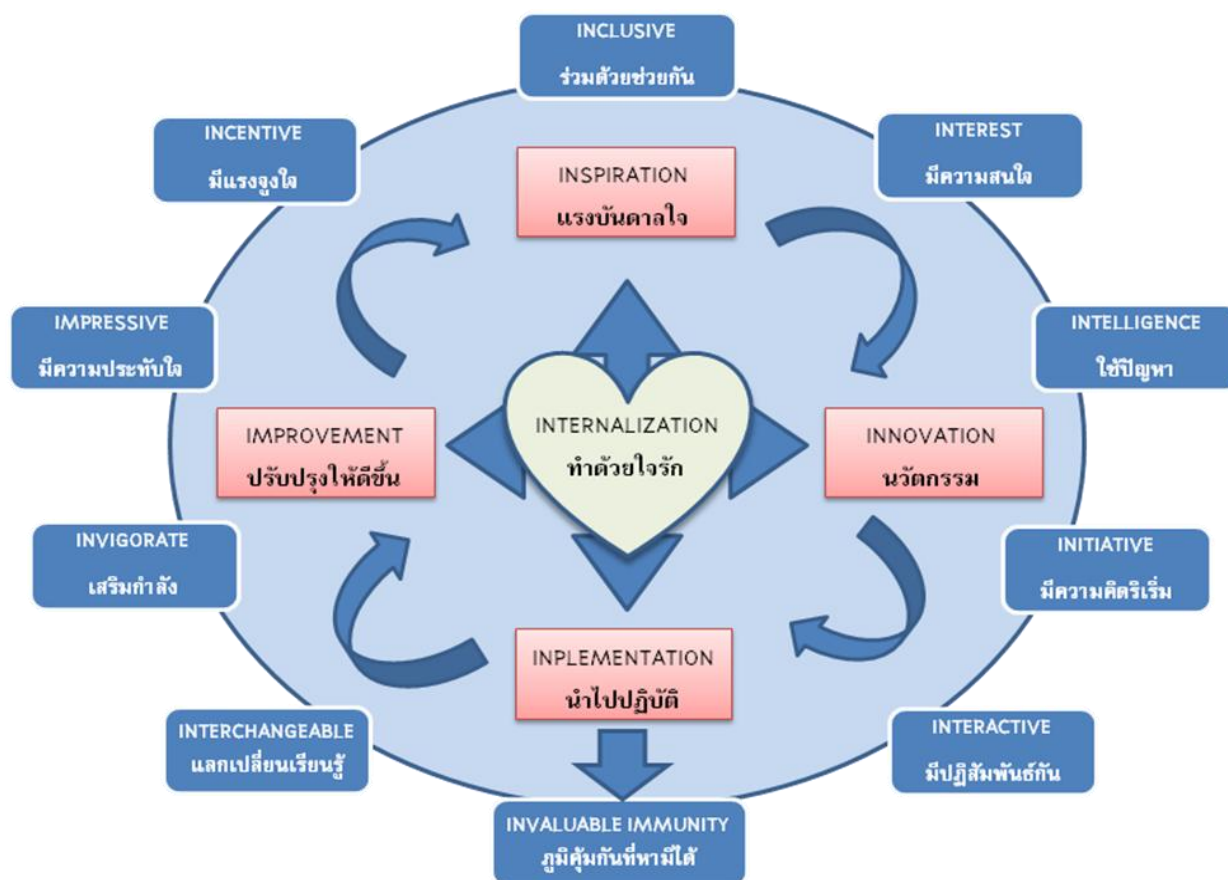
1. สร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจังหวัดต้องมีแรงบันดาลใจที่จะสร้างการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (inspiration) หากผู้นำมีภาวะผู้นำสูงจะเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานนี้ได้สำเร็จมากกว่าผู้นำที่ไม่กระตือรือร้น

2. สร้างนวัตกรรมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการจากเดิม ที่เป็นระบบปิด (innovation)
3. การนำไปปฏิบัติให้เป็นผล (implementation)
4. การปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน (improvement)
5. ทำด้วยความตระหนัก สนใจอย่างแท้จริง หรือ “ทำด้วยใจ” (internalization)

ในการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องมีปัจจัยที่เอื้อ เพื่อให้วงจรของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมบรรลุผล คือ

1. การทำงานแบบพหุภาคี หลายภาคส่วน (inclusive) การบูรณาการ การคิดเป็นองค์รวม การทำงานเป็นพหุภาคี เพื่อแน่ใจว่ามีการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและครอบคลุมคนทุกกลุ่มที่มีความสนใจและอาจได้รับผลกระทบ
 2. มีความสนใจที่จะทำร่วมกัน ทั้งภาคประชาชน และราชการ (interest) มีการผูกมัดที่จะทำ และกำหนดไว้เป็นนโยบายสำคัญของหน่วยงาน ความชัดเจน ความเข้าใจตรงกัน เข้าใจร่วมกันในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการมีส่วนร่วมและข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากการประเมิน และที่สำคัญ มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมและได้สื่อสารกันเข้าใจแล้วด้วย
 3. มีความรู้ มีปัญญาในการคิดกิจกรรม และใช้ความรู้ในการทำงาน (intelligence)
 4. มีความคิดริเริ่มในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการ (initiative)
 5. ในกระบวนการทำงานต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร และประชาชน (interactive) ความไว้วางใจกัน เพื่อแน่ใจว่าการติดต่อสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์กัน
 6. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างความรู้ (interchangeable)
 7. มีการเสริมกำลัง ช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง (invigorate) ความรับผิดชอบ เพื่อแน่ใจว่าเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนร่วม และประชาชนรับผิดชอบร่วมกันตลอดจนให้เวลาที่พอเพียง
 8. สร้างความประทับใจในผลงานที่เกิดขึ้น ร่วมชื่นชมยินดี (Impressive) เคารพกันและกันเพื่อแน่ใจว่าทุกคนรับผิดชอบร่วมกันและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 9. สร้างแรงจูงใจในการทำความดีร่วมกัน ยกย่องชมเชย ให้รางวัล (incentive)
- จุดหมายปลายทางของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมก็คือการมีภูมิคุ้มกันสังคมนั้นๆ อย่างหาค่ามิได้ (invaluable immunity)

- ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

อย่างไรก็ดีจากการดำเนินงานจริงในจังหวัดต่างๆ พบความแตกต่างในผลสำเร็จที่ขยายหลักการข้างต้นตามกลุ่มผู้เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากปัจจัยต่อไปนี้

ด้านเจ้าหน้าที่คือ ทักษะคติ ความตระหนัก ความรู้ของเจ้าหน้าที่และประชาชนในเรื่องการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เทคนิคการมีส่วนร่วม ความสามารถใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ต้องยอมรับแนวคิดที่เปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าการขอความร่วมมือ การมีเป้าหมายร่วมกัน การทำงานเป็นที่มาของทีมงานจังหวัด ทรัพยากรที่มีเพียงพอและเหมาะสมความไว้วางใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และสิ่งจูงใจ เช่น การนำไปใช้ได้กับการประเมินของ กพร. ในการได้รับรางวัล

ด้านประชาชนภาคส่วนต่างๆ ต้องมีความตระหนัก สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ความไว้วางใจเจ้าหน้าที่ วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การรวมตัวกันเป็นประชาสังคม การยอมรับกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ด้านที่ปรึกษา คือความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและเรื่องการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่จังหวัด ความสามารถในการให้คำปรึกษา แนะนำ การเอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอของที่ปรึกษา และประชาชน เป็นต้น

● สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เป็นเรื่องของการนำแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เป็นการบริหารแนวใหม่ที่เน้นการบริการประชาชนให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการกระจายโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินการติดตามประเมินผล โดยต้องมีความไว้วางใจกันทุกฝ่าย

การเสริมสร้างให้เกิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมต้องมีการให้ความรู้ในแนวคิดของการบริหารราชการแบบนี้ และเรื่องของการมีส่วนร่วม การใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมที่หลากหลายเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การจัดให้มีที่ปรึกษาในกรณีที่เป็นหน่วยงานใหม่ ยังขาดประสบการณ์ให้มีการทดลองนำความรู้ไปใช้จริงและมีการประเมินพร้อมทั้งมีสิ่งจูงใจในการทำงาน แต่ทั้งหมดนั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้หากผู้บริหารไม่เห็นชอบ ไม่เปิดใจรับแนวคิดใหม่ และผู้ที่จะต้องปฏิบัติแต่ไม่ปฏิบัตินอกจากนี้ การมีสิ่งจูงใจมีความสำคัญ ตลอดจนการเห็นคุณค่าของการดำเนินการร่วมกันของทุกภาคส่วน

อนึ่ง การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจะยั่งยืนได้ต้องมีการทำงานแบบบูรณาการกันทุกภาคส่วนและมีการสนับสนุนจากหลายฝ่ายทั้งราชการ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาสังคมและประชาชน และที่สำคัญต้องมีการยึดหลักประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ตัวอย่างของกรณี ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กรณีจังหวัดยโสธร

โครงการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมบ้านโพนทัน ตำบล โพนทัน อำเภอคำเขื่อนแก้ว

โครงการส่งเสริมการสร้างระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัดยโสธร เรื่อง “การอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม บ้านโพนทัน ตำบลโพนทัน อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร”

เป็นโครงการนำร่องในการส่งเสริมให้ภาคราชการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่เป้าหมายได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การรับทราบข้อมูลข่าวสาร การแสดงทัศนะ/ความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การร่วมวางแผน การร่วมทำ/ร่วมปฏิบัติ การร่วมติดตามประเมินผล และควบคุมตรวจสอบเกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างภาคราชการกับประชาชน โดยทางราชการเป็นผู้เข้าไปหาประชาชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชนมีความตระหนักในการเข้ามามี

ส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ ตลอดจนร่วมทำร่วมติดตามและร่วมตรวจสอบในประเด็นสาธารณะ ภาคราชการและประชาชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมกัน หันหน้ามาปรึกษาหารือกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหา ลดความขัดแย้งและการต่อต้านหน่วยงานภาคราชการมีการร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดระบบบริหาร ราชการแบบเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างยุติธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ และนำมาซึ่งประโยชน์สุขของประชาชน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ทราบปัญหาและสามารถร่วมกัน แก้ไข มีคณะทำงานขับเคลื่อนการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมห้วยกะหล่าวและ คณะทำงานภาคประชาชน เพื่อรับทราบแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อน ข้อเสนอโครงการฯ และ ทราบประเด็นหัวข้อที่ราษฎรเห็นพ้องร่วมกันในการที่จะดำเนินการ อนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติ ห้วยกะหล่าว พร้อมกำหนดเจ้าภาพหลักในแต่ละกิจกรรม/โครงการ มีลงชื่อเป็นพันธะสัญญา เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการ พร้อมทั้งอยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้อีกทั้งมี คณะทำงานภาคประชาชนที่แบ่งกลุ่มรับผิดชอบในการดำเนินการ และเร่งรัดติดตามความคืบหน้าของ โครงการกิจกรรม

โครงการนี้นำไปสู่การสนับสนุนแรงงานและงบประมาณของประชาชนองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ส่วนราชการต่างๆ ของจังหวัด เพื่อทำให้เป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้ ตลอดจนมีกิจกรรม และโครงการต่อเนื่อง อาทิ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดยโสธร ดำเนินการ ประสานงานกับกรมทรัพยากรน้ำเขต 4 เพื่อจัดทำ **โครงการปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติ ห้วยกะหล่าว** สำนักงานประมงจังหวัดยโสธร ดำเนิน **โครงการสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำ และให้ คำปรึกษาด้านวิชาการประมง** โดยจะดำเนินการต่อเนื่องทุกปี องค์การบริหารส่วนตำบลโพหนอง จะดำเนินโครงการกำจัดวัชพืชในลำห้วยกะหล่าว ขุดลอกลำห้วยกะหล่าว การก่อสร้างทางขึ้นลงลำห้วย กะหล่าว สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดยโสธร ทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน/ กิจกรรมตามโครงการส่งเสริมการสร้างระบบบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจังหวัดยโสธรอย่างต่อเนื่อง จังหวัดยโสธรจึงจัดเป็นจังหวัดตัวอย่างในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด

● **ตัวแบบของการดำเนินงานของจังหวัดยโสธร**

- รับความรู้จากวิทยากรส่วนกลาง
- จัดตั้งคณะทำงานระดับจังหวัดอำเภอและตำบลที่มาจากหลายภาคส่วนทั้งราชการ เอกชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและประชาชน
- รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งมาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประชุมเพื่อเลือกพื้นที่แบบมีส่วนร่วมได้ ต.โพหนอง อ.คำเขื่อนแก้ว
- จัดกระบวนการมีส่วนร่วมโดยทำการประชุมประชาชนจำนวน 250 คน จากทุก คริวเรือนในเวลาค่ำ ที่วัดพระธาตุโพหนอง ใช้เทคนิคการประชุมสานเสวนา (Citizens Dialogue) ที่ไม่ใช่ การโต้เถียงหรือ Debate และการ์ดเทคนิค โดยแบ่งผู้เข้าร่วมประชาเสวนาออกเป็น 10 กลุ่ม เพื่อระดม ความคิดเห็นของประชาชนได้ปัญหาและแนวปฏิบัติร่วมกันโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมี

หัวหน้าส่วนราชการทุกส่วน ตลอดจนนายอำเภอหลายอำเภอ และผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมประชาเสวนา

การดำเนินการประชาเสวนา ได้เลือกเวลาที่ประชาชนสะดวกและได้เลือกสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน คือ หน้าพระธาตุโพนทัน มีการประสานงานล่วงหน้าในการเชิญประชาชนมาร่วมประชุมและมีผู้อำนวยกระบวนการ (Facilitator) ที่มีความรู้ความสามารถ (อาจารย์ที่ปรึกษาได้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้อำนวยกระบวนการเพื่อเป็นตัวอย่าง) ประชาชนมาร่วมประชาเสวนาด้วยความสุข ยิ้มแย้มแจ่มใส สนุกสนาน มีการตื่นตัวและเอาใจจริงเอาใจ เพราะประชาชนอยากแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้มานานแล้ว

- ประชาเสวนากลุ่ม ที่ ต.โพนทัน เพื่อหาข้อสรุปในการจัดทำกิจกรรมในการพัฒนาได้ประเด็นต่างๆ ประมาณ 5 – 6 ประเด็น เช่น การขุดลอกห้วยกะหล่าว การกำจัดวัชพืช การประมง เป็นต้น ได้แผนการทำงาน ตลอดจนหาอาสาสมัครในการติดตามตรวจสอบโครงการ

- ประชุมคณะทำงานและผู้แทนภาคส่วนต่างๆ ที่ศาลากลางจังหวัดที่จังหวัด เพื่อหาแนวทางดำเนินงานและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทำให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการหลายหน่วยงานเข้าร่วม

- นำแผนสู่การปฏิบัติในกรณีที่ประชาชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองก็จะมี การดำเนินการ เช่น การกำจัดวัชพืชและผักตบชวา ทำให้น้ำในห้วยใสและเกิดความสวยงามขึ้น และเกิดความร่วมมือของประชาชนอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนภาคส่วนต่างๆ ก็เข้ามามีส่วนร่วม ประมงอำเภอ ได้นำพันธุ์ปลามาปล่อยเพื่อให้ห้วยกะหล่าวเป็นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลา

- มีการติดตามตรวจสอบโดยประชาชน People's Audit

● การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เกิดความร่วมมือร่วมใจของประชาชนและหน่วยงานของรัฐ
- ความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการของประชาชน นอกจากนี้ประชาชนบางคน รวมทั้งผู้นำชุมชนยังรู้สึกว่าการต้องร่วมรับผิดชอบเพราะตนเองเป็นคณะทำงานทั้งสิ้น

- การบูรณาการการทำงานของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเดิมต่างฝ่ายต่างทำ
- มีรูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงชัดเจน ซึ่งไม่ใช่ประชาชนมานั่งฟังข้าราชการเฉย ๆ เท่านั้น

- ความยั่งยืนของโครงการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับให้การสนับสนุนต่อตลอดจนหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ยังคงสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

- เกิดสาธารณะประโยชน์เป็นแหล่งน้ำที่สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งน้ำสำหรับการบริโภคอุปโภค และประมง

- มีการขยายผลไปยังอำเภออื่น เช่น อ.กุดชุม โดยผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติงบประมาณในการดำเนินโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมแบบนี้

- ขยายผลไปสู่โครงการอื่น ๆ เช่น สู้โครงการอยู่ดีมีสุข การรณรงค์แก้ปัญหาโลกร้อน

- มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของข้าราชการและประชาชน โดยข้าราชการมีความเข้าใจในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน สอนองความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมริเริ่มโครงการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมสนับสนุน ร่วมทำ ร่วมรับผล และร่วมติดตามตรวจสอบ ส่วนประชาชน และมีความเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ และที่สำคัญมีความรับผิดชอบร่วมกัน

- ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการทำงานของข้าราชการ

“แต่ก่อนประชุมเสร็จ ไม่มีหน่วยงานมารองรับ หลังจากมีสถาบันพระปกเกล้าลงมาช่วยเหลือแล้วมีความหมาย แต่ก่อนแรงชาวบ้านไม่ถึง เดียวนี้ชาวบ้านตื่นตื่นมาก” (จากการสัมภาษณ์รองนายก อบต.)

“นายอำเภอ สาธารณสุขติดดินมาก”

“หลังจากจัดที่วัด ต่อมากำหนด ผู้ใหญ่บ้าน สาธารณสุขทำงานร่วมกันทุกเดือน” (จากการสัมภาษณ์ประชาชน)

● **ข้อห่วงกังวลของข้าราชการและประชาชน**

การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนจากผู้บริหารระดับสูงในกรณี ที่หน่วยงานของจังหวัดได้เสนอขึ้นไป

● **ปัจจัยสู่ความสำเร็จของจังหวัดยโสธร**

ผู้นำมีวิสัยทัศน์ดี มีทีมงานเก่งและกล้า ชาวประชาพร้อมใจ

1. ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจตระหนักในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัด ที่เอาใจใส่โครงการนี้และเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งตลอดจนให้ส่วนราชการต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมทั้งยังให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

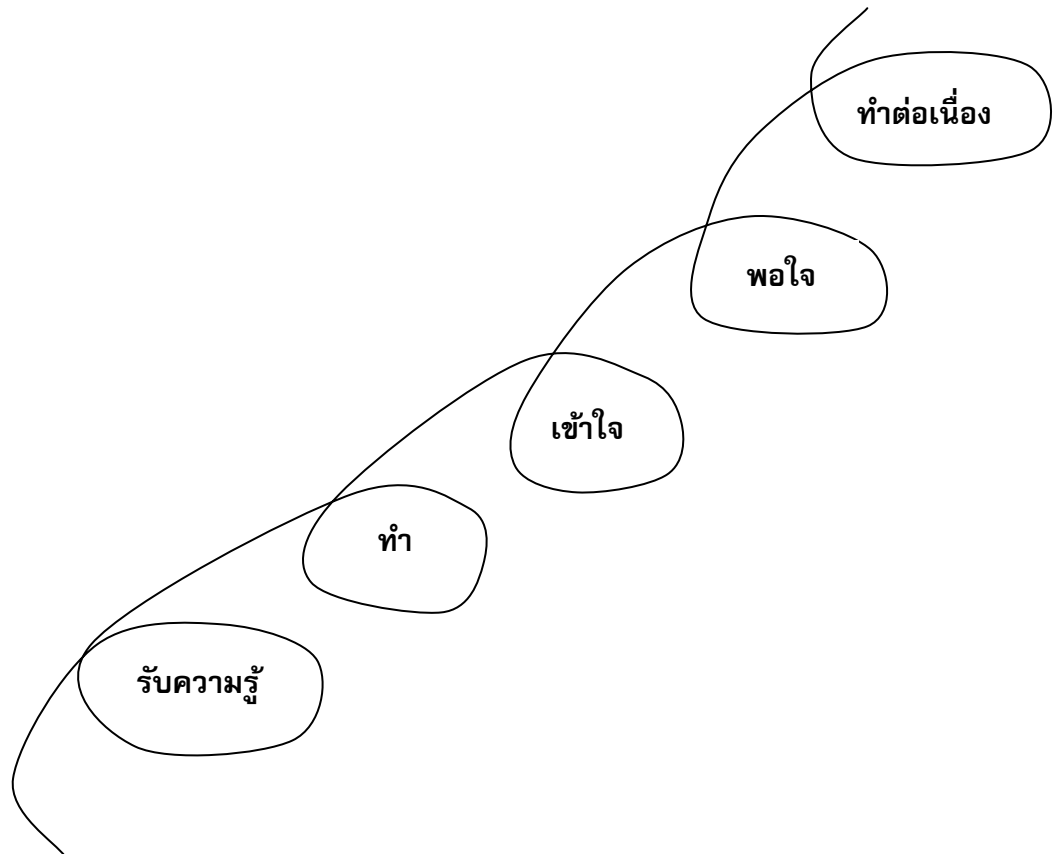
2. ทีมงานของจังหวัดมีความเข้มแข็งในการดำเนินงานอย่างไม่ย่อท้อ พร้อมทั้งจะใช้วิธีการใหม่ ๆ ผู้ประสานงาน ผู้ปฏิบัติงานของจังหวัดมีความรับผิดชอบสูง มีความเข้าใจในโครงการ มีการเข้าถึงภาคประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ มีการทำจริงไม่ทิ้งงาน ทำงานโดยไม่มีกรอบงบประมาณและเวลามาเป็นอุปสรรคกล้ายอมรับเทคนิคใหม่ และลองใช้ทั้งที่ไม่ทราบว่าจะผลจะเป็นอย่างไร

3. มีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มโครงการ

4. มีที่ปรึกษาที่เอาใจใส่และให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง

5. มีภาคส่วนต่าง ๆ ให้ความร่วมมือ ตั้งแต่ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด มีการบูรณาการการทำงาน

6. ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ
7. การจัดรูปแบบการทำงานที่ทำให้มีคณะทำงานทุกระดับ ทำให้เกิดการดำเนินงานในทุกระดับอย่างจริงจังและมีความรับผิดชอบ
8. หน่วยงานของรัฐเสนอตัวเข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุนต่อเนื่อง

ตัวอย่างของกรณีที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กรณีจังหวัดพิจิตร

โครงการคืนชีวิตให้แม่น้ำพิจิตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

แม่น้ำพิจิตรเก่าเป็นแม่น้ำสายหลักสายหนึ่งของชุมชนในจังหวัดพิจิตร มีความยาวประมาณ 127 กิโลเมตร ตลอดฝั่งมีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น มีการทิ้งของเสีย น้ำเสียจากบ้านเรือนลงสู่แม่น้ำ ทำให้มีมลพิษ มีสภาพที่ตื้นเขิน น้ำไม่ใสสะอาด มีการบุกรุกแหล่งน้ำ มีสิ่งกีดขวางทางน้ำ มีการก่อสร้างบ้านเรือนสิ่งก่อสร้างทำให้ทัศนียภาพทั้งสองฝั่งน้ำขาดความสวยงาม คุณภาพน้ำไม่สะอาดส่งผลกระทบต่อชีวิตในชุมชน จังหวัดพิจิตรจึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแก้ไขปัญหาโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน ในการบูรณาการกิจกรรมร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ

จังหวัดพิจิตรจึงมีกิจกรรมเพื่อการบูรณาการกิจกรรมของส่วนราชการ หน่วยงานในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ในอันที่จะรณรงค์และร่วมกันฟื้นฟูแม่น้ำพิจิตรเก่าภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จ

ผลการจัดกิจกรรมประชาเสวนาทำให้ทราบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาแม่น้ำพิจิตรเก่า ประชาชนอยากเห็นแม่น้ำพิจิตรเก่ากลับสู่สภาพเหมือนเดิมเป็นแม่น้ำที่ใสสะอาด ภูมิทัศน์สองฝั่งคลองสวยงามมีปลาที่ชุกชุม ไม่มีสิ่งกีดขวาง มีน้ำที่สะอาด อุปโภค บริโภค และสามารถนำมาใช้เพื่อการเกษตรได้และนอกจากนี้แล้วก็สามารถใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งด้วย ทำให้เกิดแผนปฏิบัติการคืนชีวิตให้แม่น้ำพิจิตรเก่า ประกอบด้วย กิจกรรมที่สำคัญ เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ของฝั่งแม่น้ำ ประกอบด้วย การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การปลูกต้นไม้ การปลูกผักปลอดสารพิษ การปล่อยปลาหน้าวัด การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครเฝ้าระวัง โดยการทบทวนอาสาสมัครเก่าและอบรมอาสาสมัครใหม่ เพิ่มเติมกิจกรรมการสำรวจข้อมูลพื้นฐานบ้านริมน้ำ กิจกรรมการพัฒนาสินค้าและบริการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ การรณรงค์การจัดขยะริมน้ำ การป้องกันน้ำเสียลงในชุมชน การขุดลอกแม่น้ำพิจิตรเก่า และการประชาสัมพันธ์รณรงค์อนุรักษ์แม่น้ำพิจิตรเก่า

● ตัวแบบของการดำเนินงานของจังหวัดพิจิตร

- รับความรู้จากวิทยากรส่วนกลาง
- แต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัด (นายสุวิทย์ วัชโรทยางกูร) เป็นหัวหน้าคณะทำงานมีผู้แทนส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 25 คน เป็นคณะทำงาน
- ให้การอบรมเจ้าหน้าที่ถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมและการดำเนินโครงการโดยรองผู้ว่าราชการจังหวัด
- จัดให้มีการประชุมคณะทำงาน ณ ศาลากลางจังหวัดพิจิตร โดยที่ประชุมคณะทำงานได้พิจารณาคัดเลือกแม่น้ำพิจิตรเก่าเป็นพื้นที่เป้าหมายในการจัดทำกิจกรรมเพื่อฟื้นคืนชีวิตให้กับแม่น้ำพิจิตรเก่า
- ได้มีการประชาเสวนาเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนราชการและหน่วยงานในพื้นที่ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพทะเล ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแม่น้ำพิจิตรเก่า เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2550 ณ องค์กรบริหารส่วนตำบลบางคลาน อำเภอโพทะเล โดยวิธีประชาเสวนาให้เทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน ที่ได้รับการอบรมจากวิทยากรของสถาบันพระปกเกล้า (ทั้งนี้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมตลอดจนให้คำแนะนำต่อคณะผู้เฝ้าอำนวยการประชุม) เริ่มจาก
 - การฉายภาพของแม่น้ำพิจิตรที่ไม่สวยงามไม่สะอาด มีวัชพืชมาก รกรุงรังให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อคำถามต่อไปนี้
 - ท่านรู้สึกอย่างไรจากภาพที่เห็น
 - แล้วท่านอยากเห็นแม่น้ำพิจิตรเป็นอย่างไร

• เมื่อได้น้ำแม่พิจิตรที่มีชีวิตชีวาแล้วประชาชนจะได้ประโยชน์อะไร และประชาชนจะชื่นชมท่านว่าอย่างไร

- สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- การที่จะดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จได้ท่านมีจุดแข็งอย่างไร
- ปัญหาที่จะเป็นอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ
- เรามุ่งมั่นร่วมกันที่จะทำอะไรเพื่อคืนชีวิตให้แม่ น้ำพิจิตร
- ท่านมีวิธีการคืนชีวิตให้แม่ น้ำพิจิตรอย่างไร
- ปฏิทินกิจกรรมและงานที่มอบหมาย
- ทบทวนแผนปฏิบัติการ

จากกิจกรรมนี้ทำให้ได้โครงการและแผนปฏิบัติการคืนชีวิตให้แม่ น้ำพิจิตรเก่าที่มาจากประชาชน ตลอดจนตัวชี้วัดความสำเร็จ ผู้รับผิดชอบงบประมาณที่ใช้และแหล่งทุน

- การจัดหาการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ
- การดำเนินโครงการโดยภาคประชาชนเอง การร่วมกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรศาสนา และเอกชนในการพัฒนาตามแผนที่ได้จัดทำกัน
- ติดตามตรวจสอบโดยประชาชน People's Audit

● การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในการทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่
- สภาพแม่ น้ำพิจิตรเก่า มีความสะอาด สวยงาม สภาพเดิมกลับคืนมา มีแหล่งน้ำเพื่อใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตรและยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- เกิดเครือข่ายในการพัฒนาแม่ น้ำพิจิตรร่วมกัน
- ประชาชนได้มีความเข้าใจการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการของประชาชน

• มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วนความร่วมมือแรงร่วมใจของประชาชนและหน่วยงานของรัฐ

- มีรูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน
- ความยั่งยืนของโครงการเพราะส่วนราชการต่างๆ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ประมงจังหวัด ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งที่อยู่ริมแม่น้ำรับให้การสนับสนุนต่ออย่างต่อเนื่อง

- ขยายผลไปสู่โครงการอื่นๆ เช่น ธนาคารชยะ
- มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของข้าราชการและประชาชน โดยข้าราชการมีความเข้าใจในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน สนองความต้องการของประชาชนให้ประชาชนเข้ามาร่วมริเริ่มโครงการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

ร่วมสนับสนุน ร่วมทำ ร่วมรับผล และร่วมติดตามตรวจสอบ ส่วนประชาชนมีความเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ และที่สำคัญมีความรับผิดชอบร่วมกัน

- ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการทำงานของข้าราชการ
“เดิมต่างคนต่างทำ หมู่บ้าน ตำบล ไม่รวม แต่การประชุมร่วมกัน มีการบูรณาการกัน”
“เมื่อก่อน อบต. แต่ละแห่งต่างคนต่างทำ ตอนนี้พัฒนาฯ ร่วมกันได้แล้ว”

● ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

- ประชาชนมีความเข้มแข็ง มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องการร่วมกันแก้ไข และอุทิศแรงกายแรงใจเพื่อสังคม ร่วมชื่นชมความสำเร็จของกันและกัน
 - ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจตระหนักในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัด ที่เอาใจใส่โครงการนี้ โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดนำคณะมารับการอบรมด้วยตนเองและนำไปถ่ายทอดต่อในจังหวัดของตน
 - ทีมงานของจังหวัดมีความสนใจในการทำงานนี้ โดยเฉพาะส่วนราชการสังกัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตั้งแต่เริ่มแรก
 - การมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกันของทุกคน คือ สถาบันศาสนา และหลวงพ่อบุญที่ทำให้ทุกคนต้องการมีส่วนร่วม เพื่อให้แม่น้ำที่วัดของหลวงพ่อดังอยู่มีความสวยงามด้วย
 - ความต่อเนื่องของการทำงานของเจ้าหน้าที่ ถึงแม้มีการเปลี่ยนผู้ประสานงาน แต่ข้าราชการที่รับผิดชอบงานก็ยังคงทำงานต่อร่วมกับประชาชน
 - การได้รับคำชมอย่างต่อเนื่องจากผู้มาเยือน ทำให้ประชาชนและผู้บริหาร อบต. มีความตั้งใจที่จะทำงานต่อไป

บรรณานุกรม

- ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, 2550. เอกสารการบริหารราชการจังหวัดแบบมีส่วนร่วม สำหรับบุคลากรภาครัฐ และระดับจังหวัด เอกสารประกอบการอบรมในโครงการส่งเสริมการสร้างระบบบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ระดับจังหวัด กพร. และสถาบันพระปกเกล้า
- ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, 2548. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. หนังสือชุดความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เล่มที่ 3. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, 2547. ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, สถาบันพระปกเกล้า
- ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, 2551. ปรับปรุงแนวคิดเอกสาร Making Choices Together โดย David Mathew, Kettering Foundation.
- ดร.ถวิลวดี บุรีกุล และเมธิตา พงษ์ศักดิ์ศรี, 2548. การสนทนากลุ่ม: เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วม และเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์: 85 – 88
- ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, 2551. จากหนังสือระบบบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด: ทำอย่างไรให้เป็นจริง กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์
- Sandra Hodge, 2548. Deliberation Workshop Power Point จัดโดยสถาบันพระปกเกล้าและมหาวิทยาลัยมิสซูรี
- David Mathew Making Choices Together, The Power of Public Deliberation, Kettering Foundation, October 2003.
- http://www.opdc.go.th/special.php?spc_id=301
- Miskowiak Douglas, Craftng an Effective Plan for Public Participation, Center for Land use Education, Nov. 2004.
- Bloom, Benjaman S., 1956. Taxonomy of Educational Objectives: Hand-book 1: Cognitive Domain: New York: David Mckay Co.Inc.

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, 2550. เอกสารการบริหารราชการจังหวัดแบบมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากรภาครัฐ และระดับจังหวัด เอกสารประกอบการอบรมในโครงการส่งเสริมการสร้างระบบบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ระดับจังหวัด กพร. และสถาบันพระปกเกล้า

ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณและดร.ถวิลวดี บุรีกุล, 2548. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. หนังสือชุดความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เล่มที่ 3. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย